

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра фінансів

Допущено до захисту

Завідувач кафедри

(підпис)

“ ____ ” _____ 20 ____ р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття освітнього ступеня магістра

зі спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування

за освітньою програмою «Податкова та митна справа»

на тему: « СИСТЕМА ДОХОДІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ НА ПРИКЛАДІ
ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ»

Виконавець:
Студент 7 групи ЦЗФН
Приблуда Б.В. _____

/підпис/

Науковий керівник:
д.е.н., професор,
Мельник В.М. _____

/підпис/

АНОТАЦІЯ

Анотація кваліфікаційної роботи бакалавра
Студента 7 групи ЦЗФН Приблуди Богдана,
на тему “СИСТЕМА ДОХОДІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ НА ПРИКЛАДІ
ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ”,
кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня бакалавра зі спеціальності
072:

“Фінанси, банківська справа та страхування” за освітньою програмою “Податкова
та митна справа”,

Одеський національний економічний університет
м. Одеса, 2025 рік

Кваліфікаційна робота складається з трьох розділів. Об’єкт дослідження: система
обслуговування доходів місцевих бюджетів .

Предмет дослідження: удосконалення системи обслуговування місцевих бюджетів
за доходами на прикладі Одеської області

В першому розділі розглянуто економічну сутність , характеристики місцевих
бюджетів та фіскальну самостійність органів місцевого самоврядування в умовах
бюджетної децентралізації.

В другому розділі проаналізовано сучасний стан виконання місцевих бюджетів за
доходами на прикладі Одеської області.

В третьому розділі розглянули європейський досвід функціонування системи
місцевих податків і зборів , можливості його впровадження в Україні та підвищення ролі
місцевого самоврядування у фіскально-адміністративній роботі.

Ключові слова: місцеві податки, фіскальна децентралізація, податковий федералізм,
муніципальні фінанси, податкова політика ЄС, місцеве самоврядування, фіскальна
децентралізація, місцеві бюджети, бюджетне адміністрування, фінансова автономія,
управління публічними фінансами.

SUMMARY

Students of the m-7 group of the center for correspondence education
Bohdan Pribluda,
on the topic " THE SYSTEM OF LOCAL BUDGET REVENUES ON THE EXAMPLE
OF ODESA ',
qualification work for a bachelor's degree in speciality 072: 'Finance, Banking and
Insurance' under the educational programme 'Tax and Customs',
Odesa National University of Economics
m. Odesa, 2025

The qualification work consists of three sections. Object of research: system of servicing
local budget revenues .

Subject of research: improvement of the system of servicing local budgets by revenues on
the example of Odesa region

The first section discusses the economic essence, characteristics of local budgets and fiscal
independence of local governments in the context of fiscal decentralisation.

The second section analyses the current state of local budget execution by revenues on the
example of Odesa region.

The third section considers the European experience of functioning of the system of local
taxes and fees, the possibility of its implementation in Ukraine and increasing the role of local
self-government in fiscal and administrative work.

Keywords: local taxes, fiscal decentralisation, fiscal federalism, municipal finance, EU tax
policy, local self-government, fiscal decentralisation, local budgets, budget administration,
financial autonomy, public finance management.

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ	4
ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ СИСТЕМИ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ	
1.1. Економічна сутність та характеристика місцевих бюджетів	10
1.2. Фіскальна самостійність органів місцевого самоврядування в умовах бюджетної децентралізації	18
Висновки до розділу I.....	33
РОЗДІЛ 2 ПРАКТИКА ОБСЛУГОВУВАННЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ НА ПРИКЛАДІ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ	
2.1. Аналіз виконання місцевих бюджетів Одеської області за доходами	36
2.2. Аналіз виконання доходів, затверджених відповідними наказами ГУ ДПС в Одеській області	51
Висновки до розділу II.....	60
РОЗДІЛ 3 ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ОБСЛУГОВУВАННЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ	
3.1. Європейський досвід функціонування системи місцевих податків і зборів та можливості його впровадження в Україні	62
3.2. Підвищення ролі місцевого самоврядування у фіскально-адміністративній роботі	65
Висновки до розділу III	68
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ	71
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	75
ДОДАТКИ	87

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

БК – бюджетні кошти

БКУ – Бюджетний Кодекс України

КЕКВ МБ – код економічної класифікації видатків місцевих бюджетів

КПКВ – код програмної класифікації видатків

ПЦМ- програмно-цільовий метод

ВСТУП

Актуальність теми. Україна перебуває сьогодні в неймовірно складних мовах функціонування та забезпечення ефективного контролю за використанням бюджетних коштів.

Саме в умовах війни суттєво підвищується роль інституцій, які забезпечують та здійснюють поточний та подальший контроль динаміки поповнення грошових коштів державного та місцевих бюджетів, їх цільового використання розпорядниками коштів та стану їх результативності.

Фінансовою основою розвитку територіальних громад є місцеві бюджети. В процесі реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади функціонування місцевих бюджетів має бути спрямовано на активізацію внутрішнього потенціалу, застосування механізмів нарощення доходної бази, забезпечення оптимального використання ресурсів громади та її стабільного економічного розвитку.

Вітчизняні практики та науковці працюють над шляхами та методами найбільш ефективного обслуговування сфери місцевих фінансів із урахування вимог нормативно-правового поля, механізмів регулювання діяльності органів державної влади і суб'єктів господарювання, сучасної фінансової та економічної ситуації. Наукові пошуки у цьому напрямку ведуться такими фахівцями, як В. М. Мельник, Б. М. Данилишин, В. В. Пилипів, Єфименко Т. І., С. О. Біла, В. Каленська, В. М. Опарін, І. З. Сторонянська, Л. Я. Беновська та іншими.

Існує багато протилежних поглядів щодо сутності її завдань, ролі та місця в державному управлінні, немає одностайної думки з відношення до ролі у процесах соціального та суспільного розвитку.

Більшість провідних вчених в свої роботах приділяють увагу на цільове використання коштів, як найбільш ефективний спосіб вдосконалення управління бюджетним процесом на місцевому рівні. Але у світлі нинішніх подій потрібна така організація проходження грошових потоків до місцевого бюджету та подальшого їх розподілу, яка могла б забезпечити технічний кошторисний контроль, а також прозорість бюджетного процесу, насамперед створити систему ефективного та результативного управління бюджетними коштами, звернути увагу на фіскальну самостійність та відповідальність органів місцевого самоврядування.

В умовах реформування системи публічних фінансів актуальною є тенденція до децентралізації у державному управлінні, в результаті чого виконання певного ряду повноважень передається місцевим органам влади. Так, фінансова децентралізація дозволяє збалансувати механізми надання суспільних послуг з потребами та уподобаннями жителів місцевих громад. Великою мірою осіданню залишків коштів на рахунках розпорядників коштів сприяє не збігання у часі між моментом виділення асигнувань головними розпорядниками бюджетних коштів розпорядникам коштів нижчого рівня і взяття останніми зобов'язань перед суб'єктами господарювання, які виконали для них роботи або надали послуги.

З цієї та іншою малодослідженою проблематикою пов'язана актуальність теми нашого дослідження, спрямованого на розробку методів підвищення ефективності системи місцевих бюджетів за доходами. Отже, у роботі досліджено структурно-функціональний аналіз обслуговування місцевих бюджетів за доходами на прикладі Одеської області.

Мета і завдання дослідження. Метою є вдосконалення системи доходів місцевих бюджетів на прикладі Одеської області

Для досягнення цієї мети було визначено такі завдання:

- визначити економічну сутність місцевих бюджетів;
- розглянути фіскальну самостійність органів місцевого самоврядування в умовах бюджетної децентралізації;

- проаналізувати виконання місцевих бюджетів Одеської області за доходам;
- здійснити аналіз доходів та міжбюджетних трансфертів місцевих бюджетів на прикладі Одеської області;
- проаналізувати виконання доходів, затверджених відповідними наказами ГУ ДПС в Одеській області;
- розглянути європейський досвід функціонування системи місцевих податків і зборів та можливості його впровадження в Україні;
- надати рекомендації щодо підвищення ролі місцевого самоврядування у фінансово-адміністративній роботі.

У форматі висновків за завданнями в роботі надані відповідні практико-методологічні рекомендації.

Об'єктом дослідження є система обслуговування доходів місцевих бюджетів.

Предмет дослідження: удосконалення системи обслуговування місцевих бюджетів за доходами на прикладі Одеської області.

Інформаційною базою дослідження є законодавчо-нормативні акти України, статистичні дані та матеріали Державної податкової та казначейської служби, управлінь ДПС в Одеській області, наукові роботи, статистичні дані, електронні звіти.

Мета роботи визначила вибір конкретних методів дослідження. Зокрема, звернення до системного підходу дає змогу розглянути систему обслуговування місцевих бюджетів за доходами як цілісну функціональну структуру. Для дослідження реальних можливостей та практичних результатів використано статистичні методи групування.

Теоретичне та практичне значення одержаних результатів. Новизна та практичне значення одержаних результатів.

Одержані результати дозволяють розглянути проблеми та перспективи розвитку системи доходів місцевих бюджетів на прикладі Одеської області, що надає можливість дослідження складу надходжень місцевих бюджетів в сучасних умовах. З огляду на те, що ефективне функціонування бюджетної системи залежить від налагодженості бюджетних та міжбюджетних відносини у суспільстві та від ефективності управління нею, у бакалаврській роботі найбільшу увагу приділено саме дослідженню місцевих бюджетів на рівні Одеської області. Зосередження на безпосередніх проблемах виконання місцевих доходів та за умови використання власного практичного досвіду у цьому процесі, дозволило розробити рекомендації щодо поліпшення управління системи доходів місцевих бюджетів уже сьогодні без здійснення глобальних змін самої системи на державному рівні. Запропоновані у роботі пропозиції можуть бути втілені до роботи Головного управління Державної податкової служби України в Одеській області без додаткових фінансових ресурсів, що має велике значення у час економії бюджетних коштів та оптимізації витрат бюджету.

Наукові публікації:

Приблуда Б.В. ОСОБЛИВОСТІ КАЗНАЧЕЙСЬКОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ НА ПРИКЛАДІ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ, Збірник наукових робіт ОНЕУ, 2025

Опис структури роботи.

Логіка проведеного дослідження зумовила структуру роботи: вступ, три розділи (шість підрозділів), висновки та пропозиції, список використаних джерел, додатки. Загальний обсяг роботи складає 93 сторінки. Список використаних джерел містить 99 найменувань. У роботі вміщено 17 рисунків. Положення основного тексту доповнює матеріал, викладений у 4 додатках.

РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ СИСТЕМИ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ

1.1 Економічна сутність та характеристика місцевих бюджетів

Соціально-економічний розвиток України значною мірою залежить не лише від ефективної діяльності центральних органів влади, а й від діяльності органів місцевого самоврядування.

«Місцеве самоврядування в Україні - це гарантоване державою право та реальна здатність територіальної громади - жителів села чи добровільного об'єднання у сільську громаду жителів кількох сіл, селища, міста -самостійно або під відповідальність органів та посадових осіб місцевого самоврядування вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції і законів України. Місцеве самоврядування здійснюється територіальними громадами сіл, селищ, міст як безпосередньо, так і через сільські, селищні, міські ради та їх виконавчі органи, а також через районні та обласні ради, які представляють спільні інтереси територіальних громад сіл, селищ, міст» [2].

Основними документами, в яких відображена суспільна думка про місцеве самоврядування є Всесвітня Декларація та Європейська Хартія про місцеве самоврядування. За цими документами сутність місцевого самоврядування полягає в «гарантованому державою праві територіальних спільностей громадян та їх органів вирішувати значну частину місцевих справ і управляти територією, діючи у межах закону, під свою відповідальність і в інтересах місцевого населення» [22]. Важливими ознаками органів місцевого самоврядування є їх правова, організаційна та фінансова автономія. Основою фінансової автономії органів місцевого управління є їх місцеві бюджети [7].

«Економічна природа місцевого бюджету проявляється у тому, що за його допомогою місцеві органи самоврядування надають суспільству унікальні блага та послуги за принципом територіального поділу» [33]. Багатопланова роль місцевих бюджетів полягає в тому, що вони виступають [31]:

- ☐ «важливим чинником економічного розвитку і фінансової стабільності;
- ☐ інструментом макроекономічного регулювання;
- ☐ фінансовою базою місцевого самоврядування;
- ☐ інструментом реалізації державної регіональної політики;
- ☐ планами формування і використання фінансових ресурсів територіальних утворень;
- ☐ основним важелем фінансового вирівнювання; головним джерелом фінансових ресурсів для утримання і розвитку місцевого господарства, вирішення
- ☐ місцевих проблем;
- ☐ місцевим бюджетам належить важлива роль у забезпеченні конституційних гарантій, вирішенні соціальних проблем,
- ☐ піднесенні рівня добробуту населення».

Сьогодні відсутній єдиний підхід щодо визначення сутності місцевих бюджетів та вибору економічно орієнтованого підходу.

Вітчизняні науковці місцеві бюджети розглядають із позицій адміністративно-територіального устрою, законодавчої регламентації(бюджетного регулювання), фінансово-економічного призначення бюджету, соціально-економічного розвитку тощо. На нашу думку, цікавий підхід Р. А. Шепенко щодо розгляду місцевого бюджету Великобританії, в якому «визначення бюджету відображає його прогностичну сутність» [41].

В європейських країнах та в США значна увага приділяється фінансовому плануванню. «Визначення бюджетних норм, алгоритмів, співвідношення між матеріальним і фінансовим плануванням охоплюють близько 50 % бюджетного права економічно розвинених країн світу» [12]

Дослідник Василик О. Д розглядає «Місцеві фінанси як сукупність форм і методів створення фінансових ресурсів для забезпечення органами місцевого самоврядування виконання покладених на них функцій у галузі економічного і соціального розвитку»

Вчені Юрій С.І., та Федосов В.М. акцентують увагу на тому, що «Місцеві фінанси - система економічних відносин, пов'язаних з формуванням, розподілом і використанням фінансових ресурсів, необхідних органам місцевого самоврядування для виконання покладених на них завдань»

Науковець Кириленко О.П. надає визначення дефініції «Місцеві бюджети» наступним чином:

- в державних фінансах - складова бюджетної системи; інструмент реалізації загальнодержавних програм; джерело фінансування державних видатків та інструмент фінансового вирівнювання;

- в місцевих фінансах – фінансова база місцевого самоврядування; фінансові плани територіальних формувань; джерел утримання і розвитку місцевого господарства; джерело фінансування локальних послуг;

- в економічній системі держави – інструмент перерозподілу ВВП; державного регулювання на мікрорівні; регіональної, фінансової та економічної політики»

Науковець Чугунов О.І. виділяє понятійний апарат «Місцеві бюджети» як економічну категорію, яка уособлює відповідний фінансовий механізм, що надалі проявляється у накопиченні грошових фондів, які спрямовуються на задоволення соціально-культурних, побутових потреб територіальної громади; важливий інструментів фінансово-економічного регулювання, за допомогою якого відбувається перерозподіл вартості між територіями, галузями господарства, економічній та

суспільній сферах».

Дослідниця Сунцова О.О. розглядає «Місцеві бюджети» як сукупність економічних(грошових) відносин, які виникають у зв'язку з утворенням та використанням фондів грошових засобів місцевих органів влади в процесі перерозподілу національного доходу з метою забезпечення розширеного відтворення та задоволення соціальних потреб суспільства»

Вчена Євдокімова М. О. «Місцеві бюджети» виділяє як це балансові розрахунки доходів і витрат, які мобілізують і витрачають на відповідній території; місцеві бюджети є головним каналом доведення до населення кінцевих результатів суспільного виробництва, що спрямовують на суспільне споживання, а також одним з головних інструментів реалізації на практиці програми економічного і соціального розвитку як регіонів, так і країни в цілому»

Вчені Сазонець І. Л., Гринько Т. В., Придатко Г. Ю. розглядають поняття «Місцеві бюджети» як соціально-економічну категорію - як фонди фінансових ресурсів, які призначені для реалізації завдань і функцій, що покладаються на органи місцевого самоврядування. Як складова бюджетної системи держави і основа фінансової бази діяльності органів місцевого самоврядування місцеві бюджети забезпечують необхідними грошовими засобами фінансування заходів економічного та соціального розвитку, які здійснюються органами влади управління на відповідній території»

Дослідниця Матвєєва О. акцентувала увагу на тому, що «Місцевий бюджет – це поліфункціональна система економічних відносин, які встановлюються між урядом та громадами у сфері утворення, використання та ефективного розподілу ВВП у

грошовому еквіваленті з метою найповнішого задоволення потреб місцевого населення. Місцевий бюджет є інструментом оцінки фінансово-економічних результатів прогнозованої діяльності органів місцевого самоврядування на бюджетний рік».

В законах Німеччини про бюджетні принципи «Haushaltsgrundsatzgesetz» зазначено , що «Бюджет - це основа для ведення економікию Бюджет слугує встановленню й забезпеченню фінансових вимог федерального центру або землі щодо виконання завдань протягом бюджетного періоду. Під час складання бюджету обов'язково потрібно враховувати необхідність загальноекономічної рівноваги»

Дослідниця Шепенко Р.А. виділяє категорію «Місцевий бюджет» як попередню оцінку фінансових наслідків передбачуваної діяльності органів місцевого самоврядування на 12-місячний період»

Законодавчий аспект США в Законі «Про місцевий бюджет» як фінансова та прогностична категорія розглянуто «Місцевий бюджет як документ, що має відображення комплексного фінансового плану місцевої влади протягом одного фінансового року або 2-річного періоду і повинен включати в себе збалансування доходів і видатків протягом кожного року»

Світовий Банк визначає «Місцеве Бюджетування» та «Місцевий бюджет» як план обслуговування записів політичних і фінансових компромісів»

Здійснений аналіз надає можливість стверджувати, що підходи щодо визначення понятійного апарату «місцевий бюджет» диференціюються в різних країнах, наразі в них відображаються особливості політичного устрою, ступінь децентралізації управління та автономії органів місцевого самоврядування. В сучасній вітчизняній науковій думці місцевий бюджет розглядається крізь призму фінансових функцій, тобто із фінансової сторони, що свідчить про превалювання фінансових цінностей у суспільстві. На нашу думку, найбільш глибоким визначенням сутності «місцевих бюджетів» науковця Чугунова О.І., який виділив понятійний апарат «Місцеві бюджети» як економічну категорію, яка уособлює відповідний фінансовий механізм, що надалі проявляється у накопиченні грошових фондів, які спрямовуються на задоволення соціально-культурних, побутових потреб територіальної громади; важливий інструментів фінансово-економічного регулювання, за допомогою якого відбувається перерозподіл вартості між територіями, галузями господарства, економічній та суспільній сферах».

До базових функцій місцевих бюджетів відносяться:

- «розподільча – розподіл чистого доходу між суб'єктами бюджетних відносин;
- фінансовий план територіальних формувань (в місцевих фінансах);
- фінансова база місцевого самоврядування;
- джерело фінансування додаткових господарських та соціальних витрат на регіональному рівні
- фінансова основа розвитку адміністративно-територіальної одиниці.

Разом з тим, децентралізація владних і фінансових повноважень держави на користь місцевого самоврядування закладає основи економічного розвитку регіонів, а тому на даному етапі недостатньо лише фінансово забезпечити реалізацію власних та делегованих повноважень (функцій) органів місцевого самоврядування, а й сприяти акумулюванню додаткового фінансового ресурсу для забезпечення розвитку адміністративно-територіальних одиниць.

То ж, функціями місцевих бюджетів є:

- розподільча,
- контрольна,
- стабілізаційна,
- фінансового забезпечення органів місцевого самоврядування,
- прогностична (планувальна),
- функція розвитку .

«Бюджети є основою фінансового менеджменту, планування фіскального процесу та перерозподілу суспільних благ».

Управління коштами місцевих бюджетів ґрунтується на «знанні економічних законів розвитку суспільства,закономірностей розподілу валового внутрішнього продукту і національного доходу між державою і суб'єктами господарювання, державою і населенням, між галузями економіки і між територіями»

Місцеві бюджети відіграють важливу роль у перерозподілі ВВП, фінансуванні публічних послуг (передусім соціальної спрямованості) та здійснюють безпосередній вплив на задоволення різних потреб населення територіальної громади. Склад місцевих бюджетів України, і інших країн, відображає особливості адміністративно-територіального устрою та специфіку функціонування місцевого самоврядування. «Бюджети місцевого самоврядування – бюджети територіальних громад сіл, їх об'єднань, селищ, міст (у тому числі районів у містах), бюджети об'єднаних територіальних громад, що створюються згідно із законом і перспективним планом формування територій громад» [3]. Саме через бюджет місцевого самоврядування (місцевий бюджет) – як план утворення та використання фінансових ресурсів - органи місцевого забезпечують виконання покладених на них функцій та повноважень. В рамках проведення реформи децентралізації передбачено створення об'єднаних територіальних громад (ОТГ). «Територіальна громада - це жителі, об'єднані постійним проживанням у межах села, селища, міста, що є самостійними адміністративнотериторіальними одиницями, або добровільне об'єднання жителів кількох сіл, селищ, міст, що мають єдиний адміністративний центр» [26]. Місцеві бюджети, зокрема й бюджети ОТГ, є самостійними, не включаються до Державного бюджету України (ДБУ) та інших місцевих бюджетів. На законодавчому рівні зі сторони держави місцевим бюджетам забезпечено повну бюджетну самостійність і фінансову незалежність. Однак, структура та принципи їх побудови, оскільки вони є складовою частиною бюджетної системи України, є єдиними. А тому принципами, на яких ґрунтується система місцевих бюджетів є згідно Бюджетного кодексу [3]:

- «принцип єдності бюджетної системи України;
- єдність бюджетної системи України забезпечується єдиною правовою базою, єдиною грошовою системою, єдиним регулюванням бюджетних відносин, єдиною бюджетною класифікацією, єдністю порядку виконання бюджетів та ведення бухгалтерського обліку і звітності;

- принцип збалансованості - повноваження на здійснення витрат бюджету мають відповідати обсягу надходжень бюджет на відповідний бюджетний період;
- принцип самостійності - Державний бюджет України та місцеві бюджети є самостійними.

Держава коштами державного бюджету не несе відповідальності за бюджетні зобов'язання органів влади Автономної Республіки Крим та органів місцевого самоврядування.

Органи влади Автономної Республіки Крим та органи місцевого самоврядування коштами відповідних місцевих бюджетів не несуть відповідальності за бюджетні зобов'язання одне одного, а також за бюджетні зобов'язання держави

.Самостійність бюджетів забезпечується закріпленням за ними відповідних джерел доходів бюджету, правом відповідних органів державної влади, органів влади Автономної Республіки Крим та органів місцевого самоврядування визначати напрями використання бюджетних коштів відповідно до законодавства України, правом Верховної Ради Автономної Республіки Крим та відповідних місцевих рад самостійно і незалежно одне від одного розглядати та затверджувати відповідні місцеві бюджети;

- принцип повноти - до складу бюджетів підлягають включенню всі надходження бюджетів та витрати бюджетів, що здійснюються відповідно до нормативно-правових актів органів державної влади, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування;
- принцип обґрунтованості - бюджет формується на реалістичних макропоказниках економічного і соціального розвитку України та розрахунках надходжень бюджету і витрат бюджету, що здійснюються відповідно до затверджених методик та правил;

- принцип ефективності та результативності - при складанні та виконанні бюджетів усі учасники бюджетного процесу мають прагнути досягнення цілей, запланованих на основі національної системи цінностей і завдань інноваційного розвитку економіки, шляхом забезпечення якісного надання публічних послуг при залученні мінімального обсягу бюджетних коштів та досягнення максимального результату при використанні визначеного бюджетом обсягу коштів;
- принцип субсидіарності - розподіл видів видатків між державним бюджетом та місцевими бюджетами, а також між місцевими бюджетами ґрунтується на необхідності максимально можливого наближення надання публічних послуг до їх безпосереднього споживача;
- принцип цільового використання бюджетних коштів – бюджетні кошти використовуються тільки на цілі, визначені бюджетними призначеннями та бюджетними асигнуваннями;
- принцип справедливості і неупередженості - бюджетна система України будується на засадах справедливого і неупередженого розподілу суспільного багатства між громадянами і територіальними громадами;
- принцип публічності та прозорості - інформування громадськості з питань бюджетної політики, складання, розгляду, затвердження, виконання державного бюджету та місцевих бюджетів, а також контролю за виконанням державного бюджету та місцевих бюджетів».

Доходи бюджету виступають основною фінансово-економічною категорією бюджетного процесу. Вони характеризують вилучену й розподілену частину ВВП країни. Доходи бюджету – «це податкові, неподаткові та інші надходження на

безповоротній основі, справляння яких передбачено законодавством України(включаючи трансферти, плату за надання адміністративних послуг, власні надходження бюджетних установ» [3].

Доходи місцевих бюджетів формуються за рахунок надходжень від сплати фізичними та юридичними особами податків, зборів й інших обов'язкових платежів, надходжень із інших джерел, встановлених чинним законодавством України. За джерелами надходження вони класифікуються за такими розділами: податкові надходження; неподаткові надходження; доходи від операцій з капіталом; трансферти. Видатки місцевих бюджетів «включають бюджетні призначення, встановлені рішенням про місцевий бюджет, на конкретні цілі, пов'язані з реалізацією програм та заходів, перелік яких визначено БКУ [3]. Відповідно видатки бюджетів розмежовуються і поділяються на три категоріальні групи, а саме видатки державного бюджету, видатки місцевих бюджетів, трансферти.

Разом з тим, видатки місцевих бюджетів включають два з них: видатки місцевих бюджетів, трансферти. Відповідно до принципу субсидіарності «розподіл видів видатків між державним бюджетом та місцевими бюджетами, а також між місцевими бюджетами ґрунтується на необхідності максимально можливого наближення надання публічних послуг до їх безпосереднього споживача» [5]

Нова модель фінансового забезпечення місцевих бюджетів та міжбюджетних відносин кардинально змінила бюджетну систему України, стала суттєвим кроком в проведенні реформи місцевого самоврядування й територіальної організації влади. «В рамках реалізації Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні проводиться активна робота по формуванню спроможних територіальних громад. Бюджети ОТГ, які створюються згідно із законом та перспективним планом формування територій громад, мають прямі міжбюджетні відносини з державним бюджетом. В результаті реалізації Концепції буде забезпечено виконання одного із напрямків реформи міжбюджетних відносин – перехід від триступеневої до двоступеневої бюджетної системи» [11, 23].

1.2 Фіскальна самостійність органів місцевого самоврядування в умовах бюджетної децентралізації

В умовах прискореного оформлення нової соціально-економічної реальності відбувається надзвичайно стрімке зростання суспільних ролі та значущості окремого індивіду, колективу, громади, що на противагу традиційному для унітарного та надмірно централізованого державного устрою (притаманного для умов індустріального світу) імперативу домінування загальнодержавних інтересів над громадянськими свободами особистості, набувають все більше можливостей для свідомої реалізації глибинних внутрішніх потреб і запитів, найбільш повного використання індивідуального потенціалу саморозвитку та самовизначення, затвердження духовної свободи та захисту людської гідності.

Тому важливою складовою здійснення багатоаспектного та різноспрямованого процесу утворення нових соціально-економічних реалій, центральне місце в затвердженні яких буде належати загальнолюдським цінностям та свободам, стає формування та розширення простору громадської активності, прояви якої знаходять виявлення насамперед у реалізації на засадах зміцнення соціальної єдності демократичних ініціатив, на місцевому рівні пов'язаних із покращенням безпосередніх умов життєдіяльності людей.

Інституціональне оформлення такого роду ініціатив відбувається в рамках розбудови системи належного місцевого самоврядування, якому відповідно до положень [17, ст.2] через представництво територіальної громади у регіональних органах влади надаються не тільки права, але й ставиться у прямий обов'язок виконання повноважень щодо «регулювання та ведення не тільки місцевих, але й державних справ».

Розширення сфери компетенцій місцевого самоврядування на засадах перейняття (тобто, повної передачі, а не простого доручення) від держави частки функцій та завдань, які звичайно здійснювалися центральним урядом, згідно до [17, ст.2], закономірно передбачає суттєве підвищення особистісної відповідальності органів МСВ в аспекті забезпечення належного дотримання при цьому інтересів місцевого населення.

Проте помітне розширення кола компетенцій, прав та обов'язків місцевого самоврядування передбачає не тільки ускладнення змісту та функціонального наповнення діяльності його органів, але й визначає невідкладну нагальність потреб щодо формування фінансової бази, достатньої для здійснення обсягу повноважень, що при цьому помітно збільшується.

В Україні, з одного боку, розширення складу компетенцій, прав і повноважень суб'єктів самоврядування в сфері управління розвитком територій, а з іншого - посилення відповідальності демократично обраних громадами органів при вирішенні місцевих проблем та питань, являють собою стрижневі складові надзвичайно масштабного процесу децентралізації управління державою та територіальної реорганізації владного устрою у цілому (див. [18]).

Обов'язковою передумовою для успішної реалізації такого роду реформаторських заходів стає докорінна перебудова самої архітектури бюджетної системи держави та здійснення суттєвої трансформації механізму міжбюджетних відносин (започаткованої, зокрема, при ухваленні [19]).

Здійснення реформ в даній сфері не тільки має виявити нові можливості щодо зміцнення фінансової бази функціонування органів самоврядування через розширення їх участі у перерозподілі коштів державного бюджету, але й сприятиме створенню дієвої системи стимулів та мотивів для активізації на місцевому рівні заходів щодо обґрунтованого визначення, дбайливого акумулювання та ефективного використання резервів збільшення обсягів фінансування соціально-економічного розвитку територій, на що вказують багато фахівців, зокрема, Т. Єфименко [10, с.21], В. Опарін [11, с.29-30], І. Сторонянська та Л. Беновська [14, с.44-45], Л. Тарангул та Т. Коляда [15, с.30] та ін.

Таким чином, реалізація масштабного процесу реформування системи місцевого самоврядування в контексті децентралізації механізму державного управління відповідно до вимог дотримання принципу субсидіарності обов'язково має ґрунтуватися на розосередженому перерозподілі між ланками і рівнями зазначеного механізму фіскальних функцій (тобто, сукупності функціонально-однорідних завдань, виконуваних в бюджетно-фінансовій галузі для забезпечення сталого функціонування та розвитку системи суспільних відносин у державі). Б. Данилишин та В. Пилипів [6, с.6] підкреслюють, що успішне досягнення цілей та вирішення завдань регіональної політики держави обов'язково має ґрунтуватися саме на зміцненні локального рівня управління, фінансово підсиленого заходами із фіскальної децентралізації.

О. Скрипнюк [23, с.24] наголошує на безальтернативному характері заходів щодо децентралізації владних повноважень та функцій формування державного бюджету для підтримки стабільного територіального розвитку та належної реалізації принципів народовладдя.

З іншого боку, обов'язковими передумовами для успішного здійснення реформаторських змін в сфері бюджетної децентралізації слід вважати відповідне зміцнення кадрового потенціалу та фахового рівня підготовки співробітників органів МСВ в напрямку забезпечення управлінської компетентності щодо виконання нових за змістом повноважень, а також формування належних організаційно-методичних засад підтримки фіскальної самостійності та фіскальної відповідальності місцевого самоврядування у цілому. Зокрема, С. Біла та ін. [16, с.46] наголошують на продуктивності органічного (реформування за напрямком «знизу-догори») підходу щодо децентралізації державного управління, який має базуватися на підтримці (у тому числі і насамперед, через перерозподіл ресурсів державного бюджету) місцевих ініціатив, активізації самоврядування тощо. Дж. Шуровські [27, с.84-87] підкреслює при цьому, що недостатня готовність органів місцевого самоврядування (в кадровому, інформаційному, організаційному або інших аспектах) щодо інтеграції до структури механізму децентралізованого бюджетного процесу цілком здатна призвести до часткової або повної дезорганізації (насамперед - через порушення стабільності фінансового забезпечення) дій при вирішенні як традиційних місцевих питань, так і при виконанні нових повноважень та компетенцій. А. Ткачук [21, с.4] в даному контексті відзначає також необхідність додаткових зусиль щодо дотримання вимог збереження цільової спрямованості витрат коштів, які можуть бути отримані органами МСВ в ході бюджетної децентралізації, оскільки навіть часткова втрата контролю в цій сфері при розширенні доступу цих органів до ресурсів державного бюджету цілком може призвести до непродуктивних витрат коштів або посилення проявів корупційної поведінки. Слід також повністю погодитися в цьому сенсі із точкою зору О. Скрипнюка [18, с.24], який вказує на те, що й відсутність (нестача або обмеженість) належного організаційного та методичного забезпечення фіскальної самостійності та фіскальної відповідальності місцевого самоврядування в ході бюджетної децентралізації може призвести навіть до поглиблення кризових явищ і

процесів, зокрема, пов'язаних із потенційно можливим загостренням ризиків нецільового використання коштів й корупційних зловживань, а, отже, як наслідок, до зростання відцентрових тенденцій та сепаратистських настроїв.

Таким чином, необхідність розширення поточних і перспективних можливостей для збільшення обсягів фінансування територіального розвитку в контексті децентралізації бюджетної системи держави, в свою чергу, вимагає від органів самоврядування реалізації на місцевому рівні активної фіскальної політики, пріоритетом якої має виступати належне та повноцінне виконання завдань щодо забезпечення стабільності життєдіяльності та підвищення якості життя мешканців певної території. При цьому слід підкреслити, що фіскальна політика такого роду являє собою не просте інструментальне підґрунтя для упорядкування системи державних фінансів, але й має виступати відображенням надзвичайно складного комплексу функцій, зміст та особливості здійснення яких, визначаються масштабами та параметрами національної моделі державного регулювання економіки.

Результативність виконання функцій держави у сфері суспільних фінансів залежить також від вибору варіанту (передачі або перерозподілу) зміни відповідальності за виконання владних повноважень в контексті бюджетної децентралізації:

- власне децентралізація, тобто делегування (передача відповідальності за виконання) повноважень у бюджетній сфері від вищестоящого органу (звичайно від центральних органів влади, або від ланки, що належить до відносно вищого ієрархічного рівня державного управління) в адміністративно- управлінське та господарське ведення іншим органом (що, як правило, є представником певної територіальної громади чи місцевого самоврядування, або являють собою інституціональні ланки, що знаходяться відносно нижче за ієрархією державного управління) при обов'язковому збереженні повного або часткового контролю за реалізацією відповідних функцій або робіт;

- деконцентрація (у формі деволюції), що являє собою форму відчуження повноважень у бюджетній сфері від вищестоящего органу (звичайно від центральних органів влади, або від ланки, що належить до відносно вищого ієрархічного рівня державного управління) з передачею всієї повноти управлінської відповідальності, компетенцій та прав на користь іншого органу (що, як правило, є представником певної територіальної громади чи місцевого самоврядування, або являє собою інституціональну ланку, що знаходиться відносно нижче за ієрархією державного управління) при збереженні повної або часткової фінансової та будь-якої іншої (адміністративної, господарської та ін.) відповідальності отримувача повноважень за їх виконання;
- деконцентрація (у формі автономії), що є формою набуття повної фінансової самостійності та бюджетної автономії органу (що, як правило, є представником певної територіальної громади або місцевого самоврядування з припиненням будь-якої підзвітності та підконтрольності перед центральними органами влади, або перед ланками, що належить до відносно вищого ієрархічного рівня державного управління).

Вибір варіанту здійснення бюджетної децентралізації, визначається наступними особливостями й характеристиками побудови механізму міжбюджетних відносин органів, що представляють різні ієрархічні рівні системи управління державою.

По-перше, вибір форми децентралізації повноважень щодо прийняття управлінських рішень з центрального (вищого) рівня на базовий (нижчий за місцем в ієрархічній побудові) рівень державного управління звичайно обумовлюється оцінками порівняльних переваг органів місцевого самоврядування (щодо органів і ланок, які належить до відносно вищого ієрархічного рівня державного управління) в сфері ефективного здійснення процесів та операцій із накопичення, передачі, обробки, інтерпретації інформації, необхідної для обґрунтування та прийняття найбільш адекватних рішень.

По-друге, вагомим аргументом на користь бюджетної децентралізації слід вважати потенціал оптимізації конфігурації інформаційної мережі та удосконалення структури каналів руху потоків фінансових ресурсів, що спрямовуються на виконання певних функцій та повноважень. По-третє, деволюція дає змогу посилити контроль за прийняттям і реалізацією управлінських рішень, оскільки в рамках використання такої форми децентралізації підвищується прозорість процесу ухвалення рішень і знижується ризик неефективного використання ресурсів через обмеження кола задіяних в даному процесі структур та інститутів. По-четверте, за умови високого рівня гетерогенності системи державного управління деконцентрація дає можливість краще адаптувати процес прийняття рішень до комплексу місцевих пріоритетів.

При цьому преференції регіонів, територіальних громад, а також відповідні внутрішні пріоритети можуть значною мірою не збігатися, особливо при прояві помітної територіальної асиметрії (наявність суттєвих відмінностей щодо природнокліматичних умов, рівня життя, забезпеченості населення соціальними благами та публічними послугами, розміру доходів різних груп і верств населення тощо). Крім того, при виконанні повноважень щодо розв'язання певного однорідного за змістом місцевого питання між територіальними громадами досить часто існують помітні розбіжності в оцінках необхідних для цього суспільних послуг (стосовно обсягу та якості, витрати на виробництво та ін).

Отже, в кінцевому рахунку ключовими параметрами, які мають бути враховані при визначенні доцільності та обранні варіанту децентралізації, з точки зору автора є такі: особливості локалізації в межах певної території благ, що виступають ключовим джерелом для формування доходної бази бюджетів різного рівня; рівень диференціації потреб, ресурсної бази життєдіяльності та інших параметрів, що характеризують буття населення територіальних громад в рамках існуючого державного устрою. Потенціал утворення переваг бюджетної децентралізації при цьому слід вважати пропорційним щодо зростання рівня міжтериторіальних відмінностей, а також щодо скорочення еластичності попиту за ціною для суспільних благ, видатки на виготовлення й надання яких складають релевантну частку місцевих бюджетів (з урахуванням можливості економії на масштабі під час виробництва та розподілу суспільних послуг). О. Василик відзначає, що наприклад, податок на доходи громадян доцільно залишати в компетенції центрального уряду, оскільки особистий дохід фізичних осіб являє собою високомобільну базу, централізація адміністрування якої буде запобігати можливим спробам ухиляння від сплати податку через міграцію платника всередині держави. Крім того, для такого роду податкової бази властивою є порівняно висока еластичність за доходом, отже зміни в порядку сплати зазначеного податку можуть досить продуктивно використовуватися для досягнення стабілізаційних цілей. У зв'язку з тим, що надходження від податку на доходи підприємств (оподаткування корпорацій) змінюються залежно від стадії ділового циклу, даний податок також має спрямовуватися в розпорядження центрального уряду. Податок на додану вартість (ПДВ) являє собою непрямий податок, визначення сум сплати якого базується на ресурсних засадах. Закріплення фіскальних повноважень щодо ПДВ за центральним урядом пояснюється труднощами, які можуть виникнути у незалежних один від одного органів місцевого самоврядування при визначенні податкової бази для суб'єктів господарювання з розгалуженою територіальною мережею структурних підрозділів, а також для міжнародних і транснаціональних корпорацій.

За центральним урядом доцільно закріплювати також повноваження щодо тих податків, база оподаткування яких вкрай нерівномірно розподілена між рівнями державного управління. Зокрема, збори за використання природних ресурсів необхідно централізувати, для того щоб уникнути географічної нерівності регіонів, територіальних громад й запобігти алокаційному спотворенню, ймовірному за умови місцевого оподаткування природних ресурсів.

Повноваження щодо збору податків, алгоритм визначення сум та порядок адміністрування яких може бути зіставлений із аналогічним механізмом встановлення цін в приватному секторі на затребувані послуги (наприклад, збори з користувачів автотранспорту), доцільно відносити до компетенції того рівня управління державою, на який покладено відповідальність за регулювання виробництва суспільних благ, створюваних за рахунок зібраних сум. Податки на немобільні фактори виробництва, зокрема, податок на нерухомість, звичайно доцільно розглядати як джерела доходів місцевих бюджетів. Якщо податкова база визначається достатніми рівнем мобільності, то коливання розміру (в сторону збільшення або зменшення) ставки оподаткування відповідно спонукатиме резидентів залишати цю територіальну одиницю або переселятися до неї. Специфічна властивість немобільних податкових баз полягає в тому, що збільшення розміру такого роду бази дає змогу уникнути потенційної міграції капіталу та робочої сили. Оскільки податок з роздрібного продажу також являє собою податок із мобільною базою, його теж доцільно закріпити за органами місцевого самоврядування базового рівня державного управління.

Проте наведені загальні міркування, критерії та принципи розподілу фіскальних джерел між рівнями державного управління не дають підстав стверджувати, що податкові інструменти, закріплені за органами одного рівня, не можуть розподілятися водночас на користь органів іншого рівня. Тому більш ґрунтовну основу має підхід до розподілу фіскальних повноважень, що полягає у розщепленні податків між рівнями бюджетної системи. Система розщеплених податків означає розмежування повноважень між рівнями державного управління, насамперед стосовно податкового регулювання, адміністрування та зарахування надходжень. Чітке закріплення повноважень щодо визначення баз оподаткування за певним рівнем спонукає до відповідальності за прийняті управлінські рішення. Так, податок на власність, який є місцевим податком, дає резидентам можливість порівнювати витрати (податки) й вигоди (суспільні товари та послуги). Аналогічно загальнодержавні та регіональні податки дозволяють резидентам ґрунтовно оцінювати співвідношення між витратами та вигодами на загальнодержавному й регіональному рівнях та відповідним чином корегувати власні ділові та особистісні моделі поведінки з метою оптимізації податкової бази.

Перевагами системи розщеплених податків слід вважати також зручність для виконання державних повноважень, можливість гнучкого й оперативного пристосування доходів до регіональних потреб у видатках, які виникають відповідно до змін у потребах і запитах територіальної громади, здатність та спроможність місцевих органів щодо ефективного використання інформації, отриманої на місцевому ж рівні.

Для запобігання виявленню описаних вад підхід щодо розбудови децентралізованої системи розподілу податків припускає часткове розмежування фіскальних повноважень, за яке нормативне упорядкування, регулювання та адміністрування залишаються в компетенції центрального уряду, а по вертикалі відбувається лише розподіл дохідних джерел. Така конфігурація податкової системи, що означає використання одного й того ж самого податку на різних рівнях державного управління, дає можливість для посилення координації діяльності фіскальних органів, робить податкову систему більш універсальною та підвищує прозорість закладених в цій системі правил та процедур для платників податків, що дозволяє забезпечити обмеження невизначеності й досягти мінімізації ризиків, а отже, позитивно буде впливати на прийняття економічними агентами довгострокових рішень на мікрорівні. Крім того, до переваг реалізації описаного підходу слід віднести такі потенційні позитивні ефекти: суттєве спрощення адміністрування при оподаткуванні; обмеження непродуктивних витрат податкової системи (здебільшого за рахунок економії на масштабі, зокрема при зборі податків); можливість уникнути відволікання зусиль центрального уряду на збір певних податків через делегування цього права низовим рівням, що також зменшує загальні витрати зі збору податків; забезпечення гнучкості не власне системи оподаткування (як у випадку моделі розподілу податків), а при розподілі фіскальних ресурсів усередині системи, що реалізується шляхом зміни ставок оподаткування; сприяння послабленню горизонтальної міжтериторіальної податкової конкуренції, що збільшує передбачуваність показників бюджетної забезпеченості й полегшує процес оптимізації видаткової частини місцевих бюджетів у середньостроковій перспективі та ін.

Особливою перевагою системи розподілу податків є те, що в її рамках кожен рівень державного управління може розраховувати на більш стабільні обсяги доходів (незалежно від стадії ділового циклу), ніж за повного закріплення меншого числа податкових інструментів із різною чутливістю до циклічних коливань ділової активності, що дозволяє досягти суттєвої диверсифікації ризиків.

Проте для фіскальної відповідальності та фіскальної самостійності місцевого самоврядування здійснення податкових змін в рамках зазначеного підходу до бюджетної децентралізації пов'язано також із небезпекою суттєвого обмеження автономії та послаблення зацікавленості органів МСВ у розвитку місцевої бази оподаткування. Втрачаючи контроль над обсягом податкових надходжень, встановленням баз і ставок оподаткування, органи місцевого самоврядування позбавляються ефективних важелів стимулювання економічного розвитку території. Крім того, посилюються також загрози ослаблення урядового контролю за надходженням коштів до бюджетів.

Відтак, органи місцевого самоврядування в рамках наданих ним компетенцій будуть цілком логічно намагатися обрати нові або розширити практики використання традиційних інструментів, які здатні надати можливість забезпечити соціально-економічний розвиток території, зважаючи на виробничі, кліматичні, національні, соціальні та інші особливості даного регіону. Індивідуалізація систем оподаткування, в свою чергу, здатна спричиняти загальне зростання адміністративних витрат. Крім того, при розробленні власних податкових систем органи місцевого самоврядування можуть дотримуватися двох стратегій: податкової конкуренції; податкової кооперації.

Податкова конкуренція, прямо пов'язана з перекладанням («експортом») податкового тягара в міжрегіональному аспекті. Конкуренція такого роду може вважатися ефективною у випадку, якщо стосується податків із мобільними базами (наприклад, товарних), і невиправдана для податків з немобільними базами (зокрема, на майно фізичних осіб). Така стратегія (в силу конкурентності її основи) сприяє встановленню мінімальних податкових ставок, а отже, може мати руйнівні наслідки для формування фінансової бази місцевих бюджетів. Вибір ставок оподаткування в кожній територіальній одиниці залежить від політики інших органів місцевого самоврядування. Наприклад, підвищення ставок оподаткування в одній громаді, за інших однакових умов, призводить до звуження бази оподаткування, а зниження ставок - до її розширення. В аналогічній ситуації перебуває й інша громада. У підсумку обидві територіальні громади приходять до висновку про необхідність кооперації - узгодження дій у сфері оподаткування, забезпечення певних умов для взаємовигідного розвитку фінансового потенціалу в кожному із суб'єктів.

Таким чином, тільки оптимальне поєднання податкової конкуренції з податковою кооперацією може створити необхідні умови для фінансової автономії органів місцевого самоврядування у умовах бюджетної децентралізації. При цьому найважливішою проблемою в контексті реалізації податкового вибору стає виникнення та пошук шляхів подолання диспаритету податкового (фінансового) потенціалу різних органів МСВ, тобто максимально можливого обсягу збору доходів при встановленні в певному регіоні або громаді середньодержавних ставок оподаткування для заздалегідь визначеної кількості різних податкових баз.

Висновки до розділу I

В Україні, з одного боку, розширення складу компетенцій, прав і повноважень суб'єктів самоврядування в сфері управління розвитком територій, а з іншого - посилення відповідальності демократично обраних громадами органів при вирішенні місцевих проблем та питань, являють собою стрижневі складові надзвичайно масштабного процесу децентралізації управління державою та територіальної реорганізації владного устрою у цілому (див. [18]). Обов'язковою передумовою для успішної реалізації такого роду реформаторських заходів стає докорінна перебудова самої архітектури бюджетної системи держави та здійснення суттєвої трансформації механізму міжбюджетних відносин (започаткованої, зокрема, при ухваленні Податкова конкуренція, прямо пов'язана з перекладанням («експортом») податкового тягара в міжрегіональному аспекті. Конкуренція такого роду може вважатися ефективною у випадку, якщо стосується податків із мобільними базами (наприклад, товарних), і невиправдана для податків з немобільними базами (зокрема, на майно фізичних осіб). Таким чином, тільки оптимальне поєднання податкової конкуренції з податковою кооперацією може створити необхідні умови для фінансової автономії органів місцевого самоврядування у умовах бюджетної децентралізації. При цьому найважливішою проблемою в контексті реалізації податкового вибору стає виникнення та пошук шляхів подолання диспаритету податкового (фіскального) потенціалу різних органів МСВ, тобто максимально можливого обсягу збору доходів при встановленні в певному регіоні або громаді середньодержавних ставок оподаткування для заздалегідь визначеної кількості різних податкових баз.

Наразі, в кінцевому рахунку ключовими параметрами, які мають бути враховані при визначенні доцільності та обранні варіанту децентралізації, з точки зору автора є такі: особливості локалізації в межах певної території благ, що виступають ключовим джерелом для формування доходної бази бюджетів

різного рівня; рівень диференціації потреб, ресурсної бази життєдіяльності та інших параметрів, що характеризують буття населення територіальних громад в рамках існуючого державного устрою. Потенціал утворення переваг бюджетної децентралізації при цьому слід вважати пропорційним щодо зростання рівня міжтериторіальних відмінностей, а також щодо скорочення еластичності попиту за ціною для суспільних благ, видатки на виготовлення й надання яких складають релевантну частку місцевих бюджетів (з урахуванням можливості економії на масштабі під час виробництва та розподілу суспільних послуг).

В першому розділі ми розглянули наступні питання відповідно до поставлених завдань

- визначили економічну сутність місцевих бюджетів;
- розглянули фіскальну самостійність органів місцевого самоврядування в умовах бюджетної децентралізації.

РОЗДІЛ II. ПРАКТИКА ОБСЛУГОВУВАННЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ НА ПРИКЛАДІ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ

2.1 Аналіз виконання місцевих бюджетів Одеської області за доходами

Законом України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» від 05.02.2015 регулюються відносини, що виникають у процесі добровільного об'єднання територіальних громад сіл, селищ, міст, наразі, добровільного приєднання до об'єднаних територіальних громад.

До прийняття вищезазначеного Закону в Одеській області було 517 місцевих бюджетів. Разом з тим, процес об'єднання територіальних громад здійснювався на перших етапах становлення та створення поступово, так, з початку 2020 р. в Одеській області вже нараховувалось 411 місцевих бюджетів, в які входять:

- 1 обласний бюджет;
- 26 районних бюджетів;
- 7 бюджетів міст обласного значення;
- 7 бюджетів районного значення;
- 370 бюджетів селищ, сіл, тергромад.

Постановою Верховної Ради України «Про утворення та ліквідацію районів» від 17. 07.2020 №807- IX затверджено новий склад районів Одеської області. На виконання Закону України « Про внесення змін до деяких законів України щодо визначення територій та адміністративних центрів територіальних громад » від 16.04.2020 № 562- IX, розпорядженням Кабінету Міністрів України «Про визначення адміністративних центрів та затвердження територій територіальних громад Одеської області» від 16.06.2020 №720-р, затверджено перелік територіальних громад Одеської області.

Відповідно до територіально-адміністративного устрою України Одеська область з 01.01.2021 нараховує 99 місцевих бюджетів , які включають:

- 1 обласний бюджет;
- 7 районних бюджетів;
- 91 бюджет місцевого самоврядування, з них:
- 19 міських;
- 25 селищних;
- 47 сільських бюджетів.

Відповідно до Порядку №938 платники сплачують платежі через установи банків, підприємства поштового зв'язку та органи місцевого самоврядування, у національній валюті у безготівковій або готівковій формі на відповідні рахунки для зарахування надходжень або на єдиний рахунок, відкриті в органах ДКСУ. (Порядок №938)

На основі абсолютних показників, за даними зведеного звіту щодо виконання місцевих бюджетів Одеської області за доходами за період останніх 5 років з 2020 по 2024 рік здійснимо аналіз доходів місцевих бюджетів Одеської області.

За даними Табл.2.1. доходи місцевих бюджетів Одеської області у 2024 році склали 41 578,6 млн.грн, що на 1,7 % більше ніж у 2023 році, на 20% вище за доходи у 2021 та 2022 роках та на 35% більше ніж у 2020 році. Слід зазначити, що на початку повномасштабного вторгнення у 2022 році місцеві бюджети Одеської області отримали такий самий обсяг доходів, що й у 2021 році (Рис.2.1.)

Таблиця 2.1.

Доходи місцевих бюджетів Одеської області у 2020-2024 роках, млн. грн

Показники доходів	2020 рік	2021 рік	2022 рік	2023 рік	2024 рік
Податкові надходження	17 245,6	20 469,9	23 957,8	26 888,5	26 500,8
Неподаткові надходження	1 543,6	1 685,9	1 893,5	2 038,2	2 248,7
Доходи від операцій з капіталом	260,1	185,7	82,8	107,7	150,8
Доходи від ЄС, урядів іноземних держав, міжнародних організацій, донорських установ				6,1	4,9
Цільові фонди	123,1	2,3	46,0	24,4	12,9
Офіційні трансферти	11 644,5	11 996,8	8 592,2	11 805,7	12 660,5
Всього доходів	30 816,9	34 340,6	34 572,3	40 870,6	41 578,6

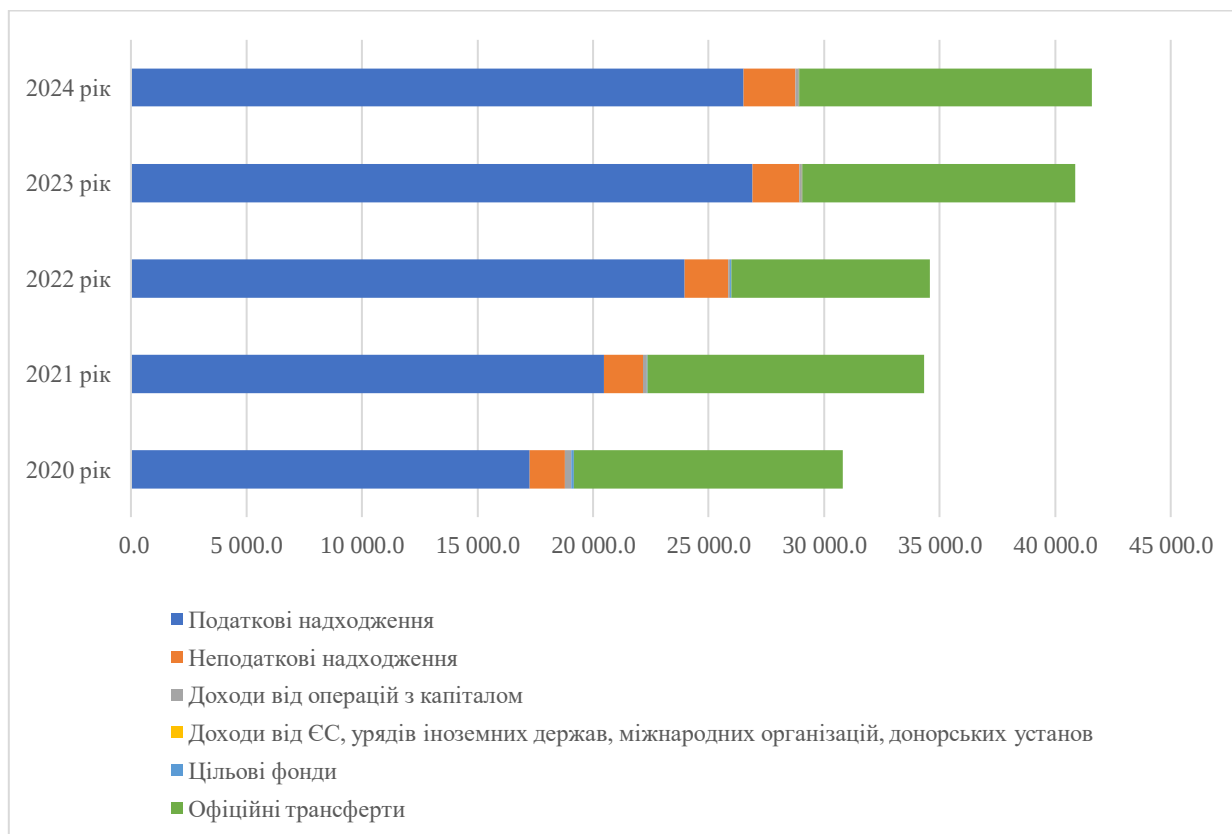

Рис.2.1. Аналіз показників доходів місцевих бюджетів Одеської області за 2020-2024 роки, млн.грн

Рис.2.2. Динаміка доходів місцевих бюджетів Одеської області за 2020-2024 роки за допомогою поліноміальної лінії тренду третього ступеня, млн.грн

За допомогою поліноміальної лінії тренду третього ступеня проаналізували загальну тенденцію динаміки доходів місцевих бюджетів Одеської області за 2020-2024 роки, яка показала стабільно позитивний ріст.

У структурі доходів місцевих бюджетів Одеської області найбільшу питому вагу у 2020 році складали податкові надходження (податок та збір на доходи фізичних осіб, податок на прибуток підприємств, рентна плата за спеціальне використання води, за користування надрами, за спеціальне використання лісових ресурсів, акцизний податок (на пальне), податок на майно, екологічний податок) – 56% (Рис.2.1. Рис.2.2.), частка офіційних трансфертів (дотації та субвенції з державного та місцевих бюджетів) складала 38%, 5% додали неподаткові надходження (доходи від власності та підприємницької діяльності, адміністративні збори та платежі, доходи від некомерційної господарської діяльності, власні надходження бюджетних установ, інші надходження) та 1% доходи від операцій з капіталом (кошти від реалізації безхазяйного майна, знахідок, спадкового майна, майна, одержаного територіальною громадою в порядку спадкування чи дарування, а також валютні цінності і грошові кошти, власники яких невідомі), частка цільових фондів складала менше 0,4%.

Через 5 років у 2024 році (Рис.2.4) частка податкових надходжень у структурі доходів місцевих бюджетів Одеської області складала вже 64% або у 1,5 рази більше порівняно з 2020 роком.

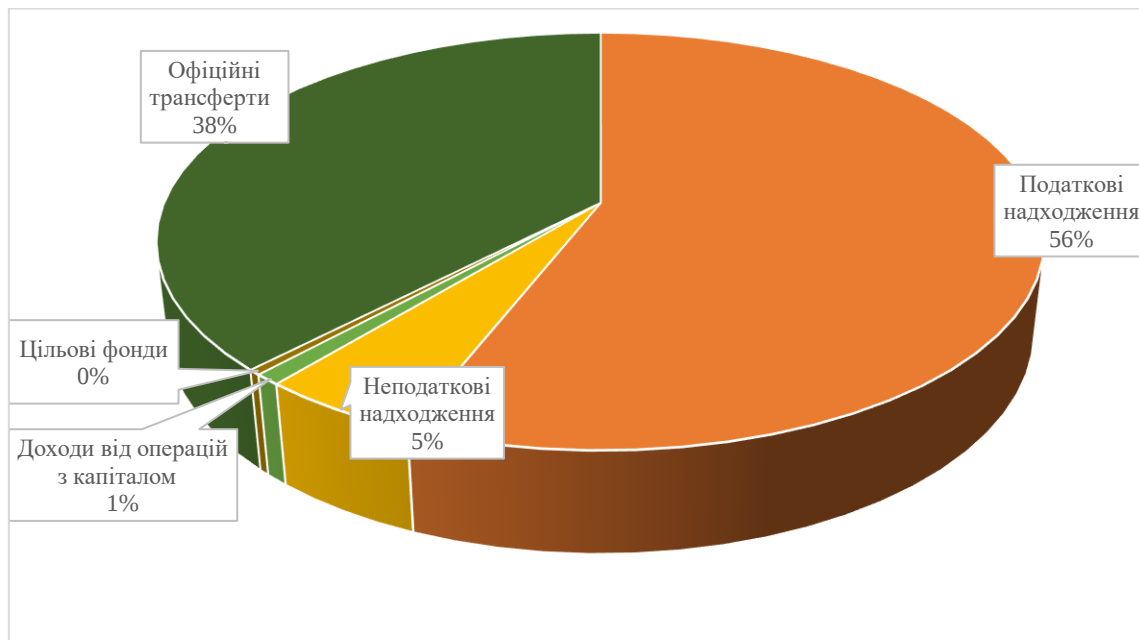

Рис.2.3 Структура доходів місцевих бюджетів Одеської області у 2020 році, %

Частка неподаткових надходжень залишалась на рівні структури доходів 2020 року – 5%, проте в абсолютних величинах також більше у 1,5 рази за 2020 рік. Частка офіційних трансфертів у 2024 році у доходах місцевих бюджетів Одеської області зменшилась до 31%, при тому що в абсолютних величинах сума трансфертів збільшилась на 8% у порівнянні з 2020 роком.

Характерною відмінністю доходів 2023-2024 років стали доходи від Європейського Союзу, урядів іноземних держав, міжнародних організацій, донорських установ – це гранти, що надійшли до місцевих бюджетів та надходження в рамках програм допомоги урядів іноземних держав, міжнародних організацій, донорських установ, однак частка цих надходжень склала біля 0,01%.

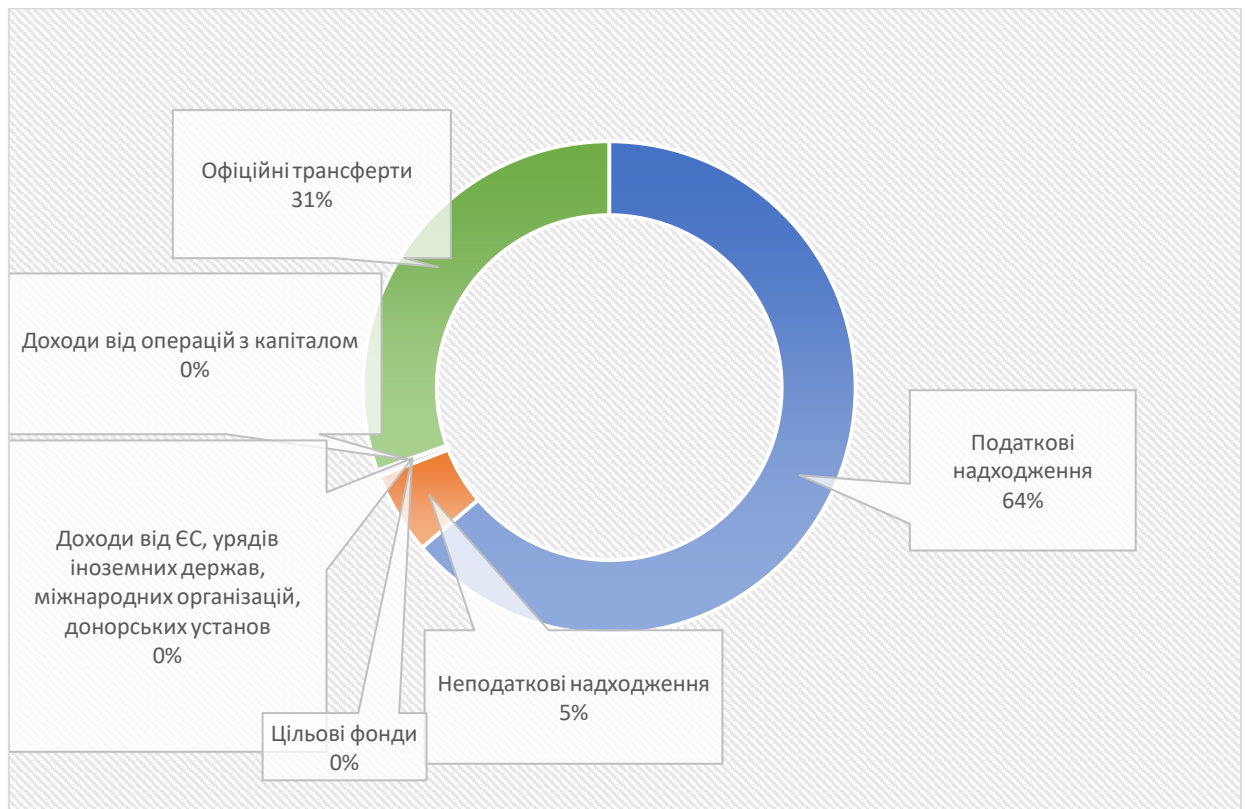

Рис.2.4 Структура доходів місцевих бюджетів Одеської області у 2024 році, %

Розглянемо структуру податкових надходжень, які складають левову частку всіх доходів до місцевих бюджетів Одеської області за 5 останніх років (Рис.2.5).

Найбільший розмір податкових надходжень до місцевих бюджетів Одеської області у цей період був у 2023 році – 26 888,5 млн. грн, у 2024 році – 26 500,8 млн. грн, що на 1,5% менше за попередній рік, проте у 1,5 рази більше ніж у 2020 році.

У структурі податкових надходжень найбільшу частку займають податки на доходи, податки на прибуток, податки на збільшення ринкової вартості – у 2024 році це 15 681,6 млн. грн, що на 10,5 % менші ніж у 2023 році, проте на 49% більше ніж у 2020 році.

Слід зазначити, що податок на доходи фізичних осіб, що сплачується податковими агентами, із доходів платника податку у вигляді заробітної плати у 2024 році складав 49% (12 851,6 млн. грн) всіх податкових доходів, або 30% всіх доходів місцевих бюджетів Одеської області.

За 2020-2024 роки простежується тенденція до зростання суми місцевих податків та зборів, що сплачуються (перераховуються) згідно з Податковим кодексом України від 5 656,8 млн. грн у 2020 році до 8 940,7 млн. грн у 2024 році (у 1,5 рази), з них 53% складає податок на майно (4 728,9 млн. грн), у тому числі третину з них 1 600,0 млн. грн складає земельний податок з юридичних осіб та ще третину 1 549,2 млн. грн - орендна плата з юридичних осіб.

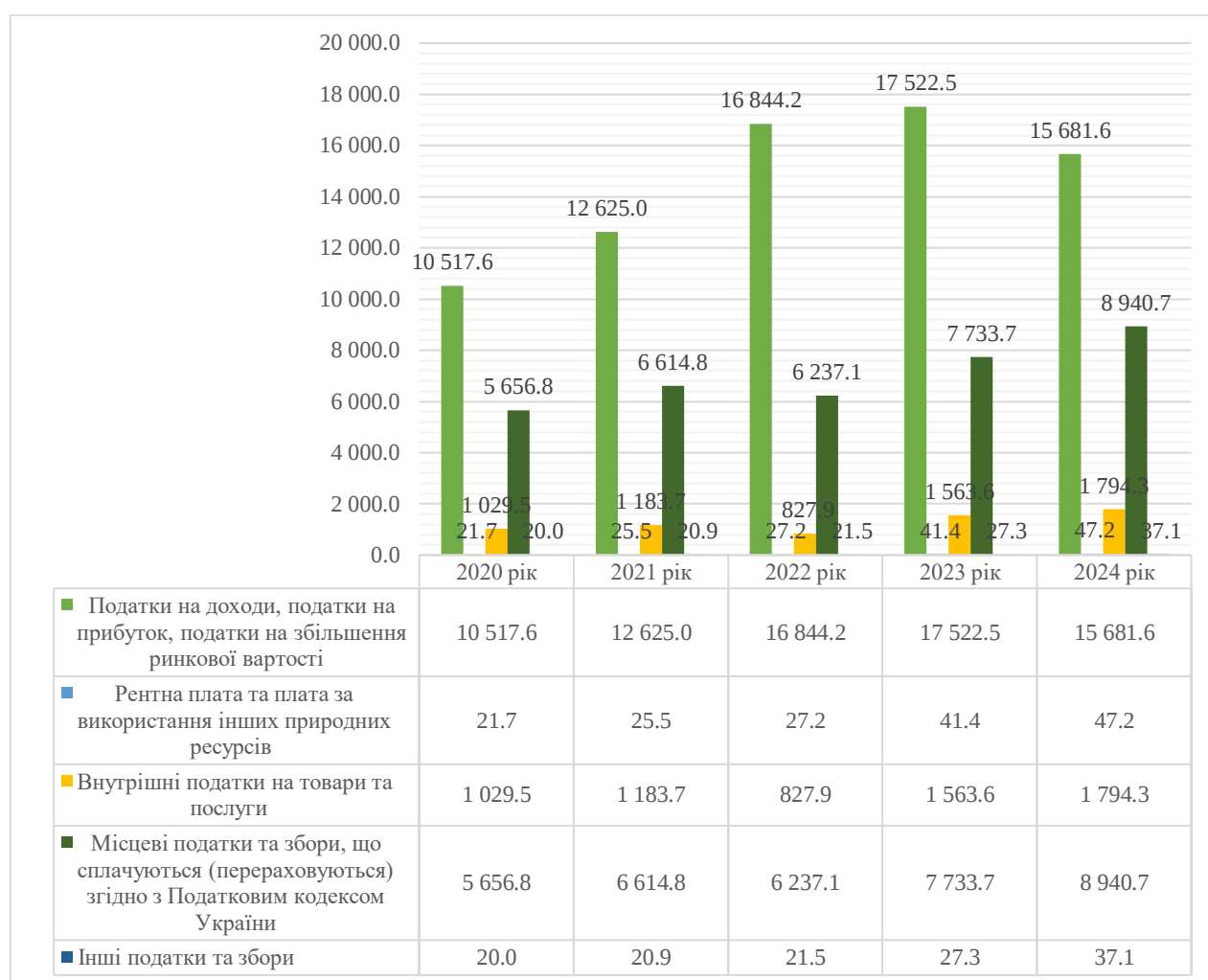

Рис.2.5 Податкові надходження до місцевих бюджетів Одеської області у 2020-2024 роках, млн.грн

Неподаткові надходження до місцевих бюджетів складають біля 5% всіх доходів місцевих бюджетів Одеської області. З них власні надходження бюджетних установ (Рис.2.5, 2.6.) – 55% неподаткових надходжень, або 1 236,5 млн. грн у 2024 році, у тому числі 462,7 млн. грн це надходження від плати за послуги, що надаються бюджетними установами згідно із законодавством (у т.ч. 354,1 млн. грн - плата за послуги, що надаються бюджетними установами згідно з їх основною діяльністю), та 773,8 млн. грн за рахунок інших джерел власних надходжень бюджетних установ (у т.ч. 536,8 млн. грн - благодійні внески, гранти та дарунки).

Слід зазначити, що відповідно до Порядку №938 платежі, які належать до власних надходжень бюджетних установ, що утримуються за рахунок коштів місцевих бюджетів, та відповідно до законодавства є джерелом формування спеціального фонду місцевих бюджетів, зараховуються на відповідні рахунки для зарахування до спеціального фонду місцевих бюджетів власних надходжень бюджетних установ, відкриті в Казначействі на ім'я бюджетних установ - розпорядників бюджетних коштів та їх відокремлених структурних підрозділів у розрізі кодів класифікації доходів бюджету відповідно до законодавства. (Порядок №938)

Ці кошти перераховуються (списуються) на відповідні спеціальні реєстраційні рахунки розпорядників бюджетних коштів відповідно до законодавства.

За допомогою поліноміальної лінії тренду другого ступеня проаналізували динаміку податкових надходжень місцевих бюджетів Одеської області за 2020-2024 роки, яка показала загальну позитивну тенденцію.

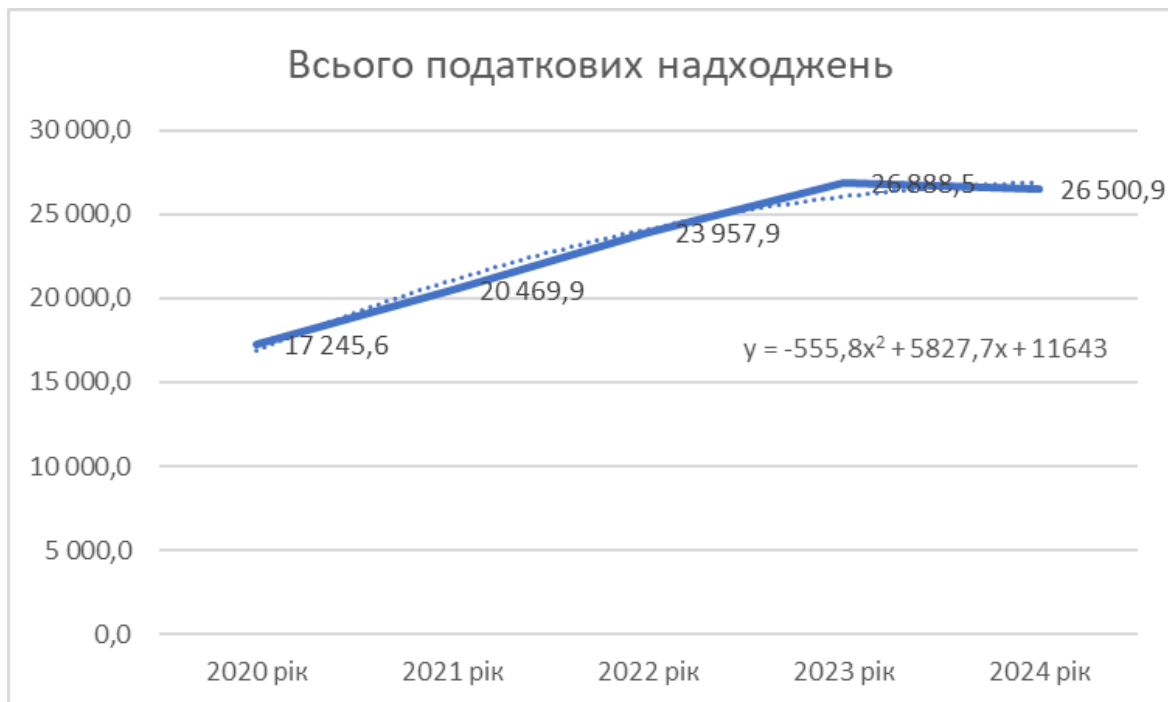

Рис.2.6 Аналіз податкових надходжень до місцевих бюджетів Одеської області у 2020-2024 роках за допомогою поліноміальної лінії тренду другого ступеня, млн.грн

23% в структурі неподаткових надходжень місцевих бюджетів Одеської області у 2024 році складали адміністративні збори та платежі, доходи від некомерційної господарської діяльності (528,0 млн.грн), з них 55% (290,6 млн.грн) - це плата за надання адміністративних послуг (адміністративний збір за проведення державної реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань, плата за ліцензії на право оптової та роздрібної торгівлі алкогольними напоями, тютюновими виробами та рідинами, що використовуються в електронних сигаретах, адміністративний збір за державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень, плата за надання інших адміністративних послуг).

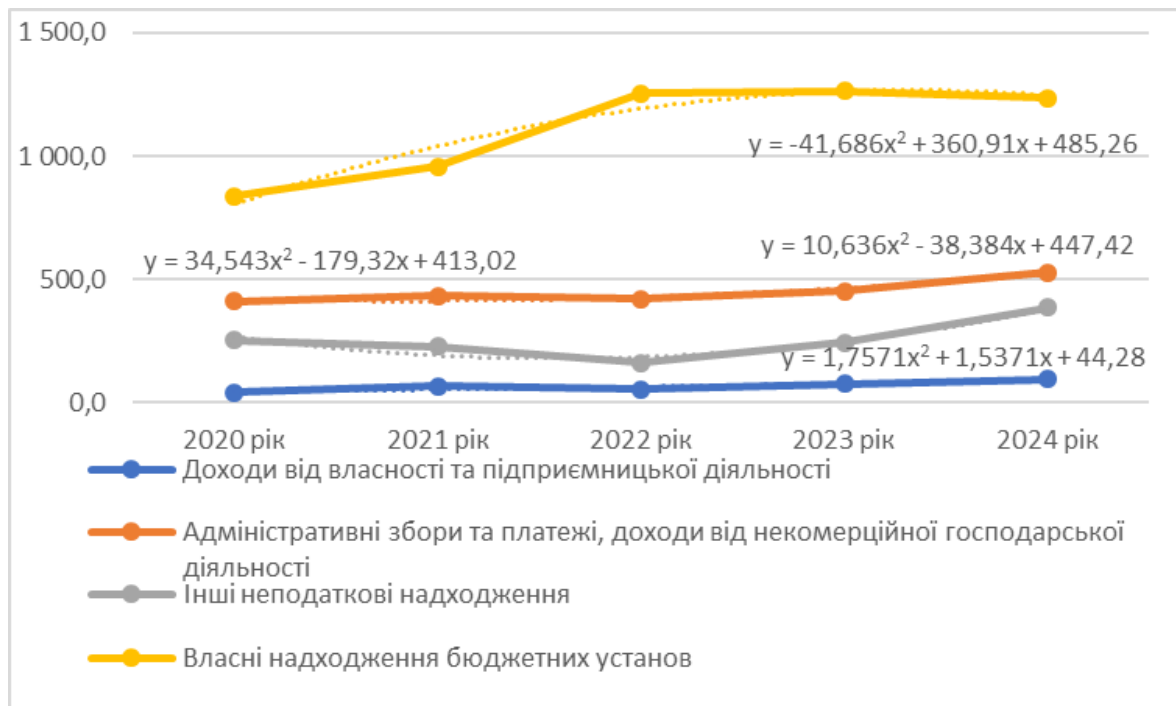

Рис.2.7 Аналіз неподаткових надходжень до місцевих бюджетів Одеської області у 2020-2024 роках за допомогою поліноміальної лінії тренду третього ступеня , млн. грн

Рис.2.8 Загальна динаміка неподаткових надходжень до місцевих бюджетів Одеської області у 2020-2024 роках за допомогою поліноміальної лінії тренду третього ступеня , млн. грн

За допомогою поліноміальної лінії тренду третього ступеня проаналізували загальну тенденцію динаміки доходів місцевих бюджетів Одеської області за 2020-2024 роки, яка показала стабільно позитивний ріст.

Відповідно до Бюджетного кодексу України до трансфертів відносяться кошти, які одержані від інших органів державної влади, органів місцевого самоврядування, інших держав та міжнародних організацій на безоплатній та безповоротній основі, наразі, до міжбюджетних трансфертів відносяться кошти, що безоплатно і безповоротно передаються з одного бюджету до іншого.

До міжбюджетних трансфертів входять:

- базова дотація (надається з ДБ до МБ для горизонтального вирівнювання податкоспроможності територій);
- субвенції;
- реверсна дотація (передаються до ДБ з МБ для горизонтального вирівнювання податкоспроможності територій);
- додаткові дотації.

Місцевим бюджетам з ДБ можуть передбачатися наступні трансферти:

- базова дотація;
- субвенції на здійснення державних програм соціального захисту;
- додаткова дотація на компенсацію втрат доходів місцевих бюджетів внаслідок надання пільг, встановлених державою;
- додаткова дотація на здійснення переданих з державного бюджету видатків з утримання закладів освіти та охорони здоров'я;
- субвенція на підготовку та реалізацію публічних інвестиційних проектів та програм публічних інвестицій;
- освітня субвенція;
- субвенція на надання державної підтримки особам з особливими освітніми потребами;
- субвенція на фінансове забезпечення будівництва, реконструкції, ремонту і утримання автомобільних доріг загального користування

місцевого значення, вулиць і доріг комунальної власності у населених пунктах;

— інші додаткові дотації та інші субвенції.

Умови надання та порядок використання субвенцій з ДБ місцевим бюджетам визначаються Кабінетом Міністрів України.

За останні 10 років склад міжбюджетних трансфертів зазнав значних змін у зв'язку з проведенням реформування деяких галузей, та змінами бюджетного законодавства. Так, до 2020 року частка міжбюджетних трансфертів в доходах місцевих бюджетів Одеської області складала біля 45%, у 2020 році 38%, у 2021 – 35%, у 2022 – 25%, у 2023 – 29%, у 2024 – 30%.

Медична субвенція та інші субвенції на охорону здоров'я у 2019 році склали по Одеській області 26% від загального обсягу міжбюджетних трансфертів з державного бюджету цього року, місцеві бюджети їх отримували лише до 1 квітня 2020 року, у подальшому заклади первинної медичної допомоги були переведені на прямі відносини з Національною службою здоров'я України, видатки якої віднесені Бюджетним кодексом України до видатків державного бюджету.

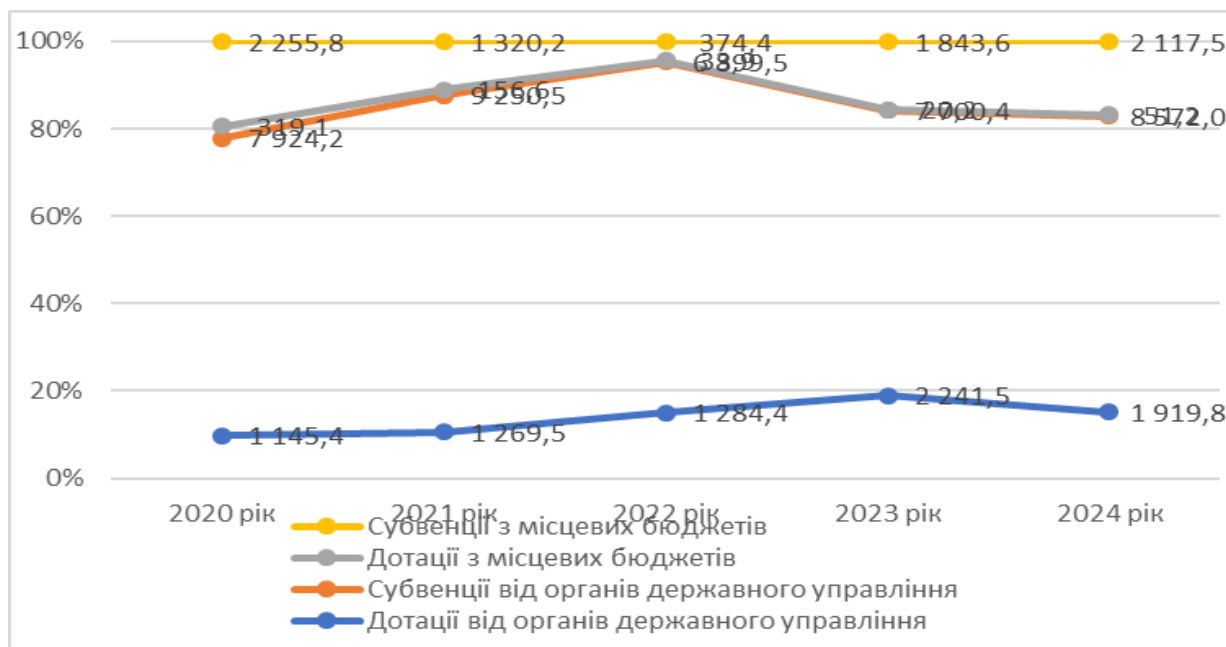

Рис.2.9 Надходження офіційних трансфертів до місцевих бюджетів Одеської області у 2020-2024 роках, млн. грн

Серед офіційних трансфертів місцевих бюджетів Одеської області (Рис.2.9) найбільшу питому вагу у 2024 році складали субвенції від органів державного управління (державного бюджету) – 68%, або 8 572,0 млн. грн, дотації з державного бюджету – 15%, або 1 919,8 млн. грн, субвенції з місцевих бюджетів (з одного місцевого бюджету до іншого місцевого бюджету) – 17%, або 2 117,5 млн. грн, частка дотацій з місцевих бюджетів складала менше 0,4%.

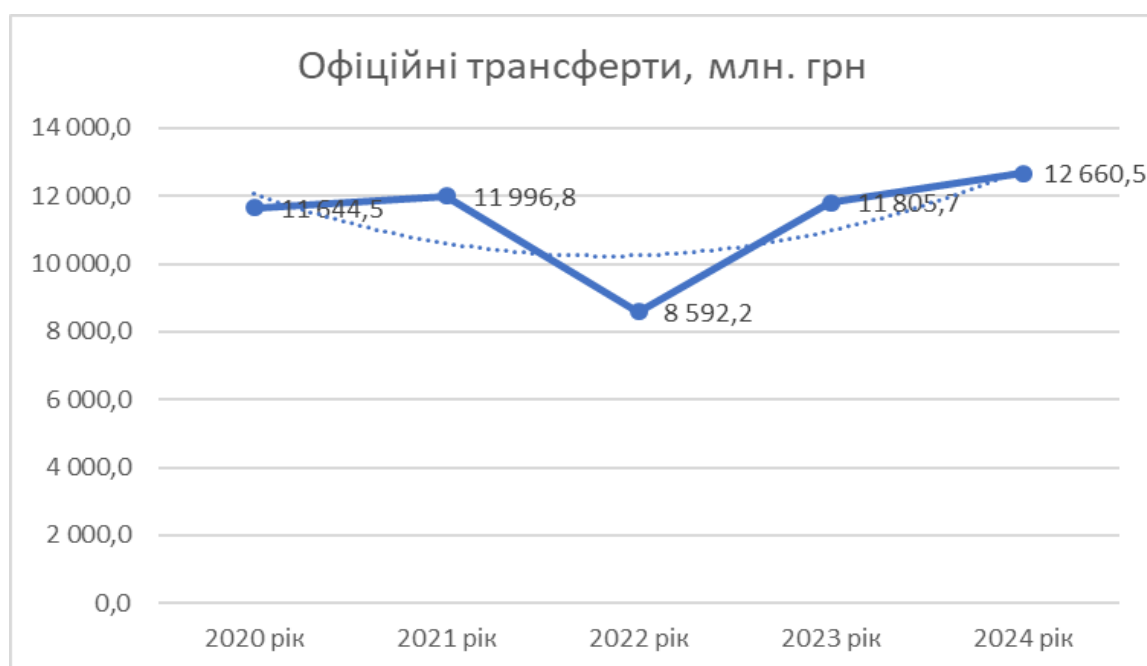

Рис.2.10. Аналіз загальних надходжень офіційних трансфертів до місцевих бюджетів Одеської області у 2020-2024 рр за допомогою поліноміальної лінії тренду 2 ступеню , млн. грн

За допомогою поліноміальної лінії тренду 2 ступеню ми здійснили аналіз загальних надходжень офіційних трансфертів до місцевих бюджетів Одеської області за період 2020-2024 рр та виявили загальну позитивну тенденцію.

Найбільш виразно проаналізувати вплив повномасштабного вторгнення на формування місцевих бюджетів можливо на прикладі фінансування місцевих бюджетів протягом останніх 5 років (Табл.2.2, рис. 2.11).

Таблиця 2.2

Фінансування місцевих бюджетів Одеської області у 2020-2024 роках, млн. грн

Показники	2020 рік	2021 рік	2022 рік	2023 рік	2024 рік
Дефіцит (-) /профіцит (+)	-728,9	-58,3	6 477,2	1 357,5	-873,5
Позики:					
- отримані	1 210,9	1 522,7			
- погашені	-474,5	-763,9	-2 103,6	-1 282,9	-6,8
Позики з Єдиного казначейського рахунку	-143,8	-144,7			

Місцевий бюджет може затверджуватися з дефіцитом за загальним фондом у разі використання вільного залишку бюджетних коштів, а за спеціальним фондом у разі залучення до бюджету розвитку коштів від місцевих запозичень, коштів із загального фонду такого місцевого бюджету, надходження внаслідок продажу/пред'явлення цінних паперів, а також у разі використання залишків коштів спеціального фонду місцевого бюджету, крім власних надходжень бюджетних установ.

Рис.2.11. Фінансування місцевих бюджетів Одеської області у 2020-2024 роках, млн. грн

Місцевий бюджет може затверджуватися з профіцитом за загальним фондом у разі спрямування до бюджету розвитку коштів із загального фонду такого місцевого бюджету, виконання зобов'язань за непогашеними позиками, а також для забезпечення встановленого розміру оборотного залишку бюджетних коштів, придбання цінних паперів, а за спеціальним фондом у разі погашення місцевого боргу, придбання цінних паперів.

У 2020 році дефіцит місцевих бюджетів Одеської області складав 728,9 млн. грн, у 2021 році – 58,3 млн. грн. у 2022 та 2023 роках місцеві бюджети були затверджені з профіцитом на 6 477,2 млн. грн та 1 357,5 млн. грн відповідно. У 2024 році також відслідковується тенденція до стабілізації – місцеві бюджети затверджені з дефіцитом на суму 873,3 млн. грн.

Відповідно до Бюджетного Кодексу України за рішенням відповідної місцевої ради місцеві бюджети можуть отримувати позики на покриття тимчасових касових розривів, що виникають за загальним фондом та бюджетом розвитку місцевих бюджетів, у фінансових установах на строк до трьох місяців у межах поточного бюджетного періоду, у виняткових випадках за рішенням Кабінету Міністрів України стосовно бюджетів міських, селищних, сільських територіальних громад - у межах поточного бюджетного періоду.

У довоєнні «ковідні» 2020 та 2021 роки місцеві бюджети Одеської області отримували позики від банківських установ на 1 210,9 млн. грн та 1 522,7 млн. грн відповідно. З 2022 по 2024 роки такі позички місцевим бюджетам Одеської області не надавались у зв'язку з веденням воєнного стану. При цьому погашення раніше отриманих банківських позичок у 2020 році склало 474,5 млн. грн, у 2021 році – 763,9 млн. грн, у 2022 році – 2 103,6 млн. грн, у 2023 році – 1 282,9 млн. грн, у 2024 році – 6,8 млн. грн.

Також за рішенням відповідної місцевої ради місцеві бюджети можуть отримувати позики на покриття тимчасових касових розривів, пов'язаних із забезпеченням захищених видатків загального фонду, які покриваються ДКСУ в межах поточного бюджетного періоду.

У 2020 – 2021 роках позики з ЄКР місцевих бюджетів Одеської області складали 143,8 млн. грн та 144,7 млн. грн відповідно, протягом 2022-2024 років такі позички не надавались.

Відповідно до Порядку №938 місцева рада може приймати рішення про обслуговування коштів місцевого бюджету в частині бюджету розвитку в установах банків державного сектору.

Разом з тим, надходження бюджету розвитку переказуються органами ДКСУ наступного робочого дня на підставі платіжних інструкцій, наданих відповідними місцевими фінансовими органами, на поточні рахунки місцевих фінансових органів, відкриті в установах банків державного сектору для здійснення розподілу коштів бюджету розвитку між головними розпорядниками бюджетних коштів.

У 2020 році за коштами на рахунках в установах банків місцевими бюджетами Одеської області було перераховано та витрачено коштів на суму 52,5 млн. грн, у 2021 році – на 83,8 млн. грн, у 2022 році – 1,3 млн. грн.

Разом з тим, відповідне зменшення розміщення коштів в установах банків викликано переведенням бюджетної системи України на режим економії бюджетних коштів шляхом посилення контролю за витрачанням коштів ЄКР, а саме не віднесення цієї групи платежів до нагальних, що призводило, відповідно, до затримки у перерахуванні коштів на рахунки в банках.

Протягом 2023-2024 років рішення про розміщення коштів на рахунках в банках місцевими бюджетами Одеської області не приймалося.

2.2 Аналіз виконання доходів, затверджених відповідними наказами ГУ ДПС в Одеській області

Високорозвинений індустріальний Одещини, промисловість якого має вагомий вплив на структуру народногосподарського комплексу України та південно-економічного району, станом на 2024 р. на обліку у Головному управлінні ДПС в Одеській області знаходилось близько 104,0 тис. юридичних осіб та 143,1 тис. фізичних осіб.

Разом з тим, наявний воєнний стан всієї території України суттєво впливає на стан податкових надходжень, а в 2024 році продовжив завдавати впливу, блокувані порти Одеського регіону, відбувалися періодичні порушення логістичних зв'язків, відсутність імпорتنих комплектуючих та відтік робочої сили.

Наразі, всі промислові підприємства Одеського регіону продовжували працювати в умовах складної логістики сировини та реалізації продукції, а також обмеження електропостачання внаслідок ракетних ударів, що впливало на обсяги виробництва.

Тим не менш, навіть в такий складний воєнний період платниками податків продовжують наповнюватися місцеві бюджети Одеської області та підтримувати, відповідно, державу.

Також держава стабільно отримує кошти для забезпечення Збройних Сил України, а також соціальних виплат.

Наразі, в 2024 р. надходження до зведеного бюджету в розрізі платежів та транзакцій, за якими, відповідно, здійснюється контроль Головним управлінням ДПС в Одеській області, становлять 53 174,1 млн грн., що на 9 212,1 млн грн, або на 21,0 %. Більше, ніж у 2023 р. До державного бюджету надійшло 29 255,5 млн грн, що на 5 314,6 млн грн, або на 22,2 %. Більше відповідного показника 2023 р. До місцевих бюджетів – 23 918,6 млн грн, що на 3 897,6 млн грн або на 19,5 %. Перевищує, ніж у 2023 р.

Надходження єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування у 2024 році становили 27 262,5 млн грн, що на 3 178,3 млн грн або на 13,2 %. Більше, ніж у 2023 р. Відшкодовано податок на додану вартість – 4 287,7 млн гривень.

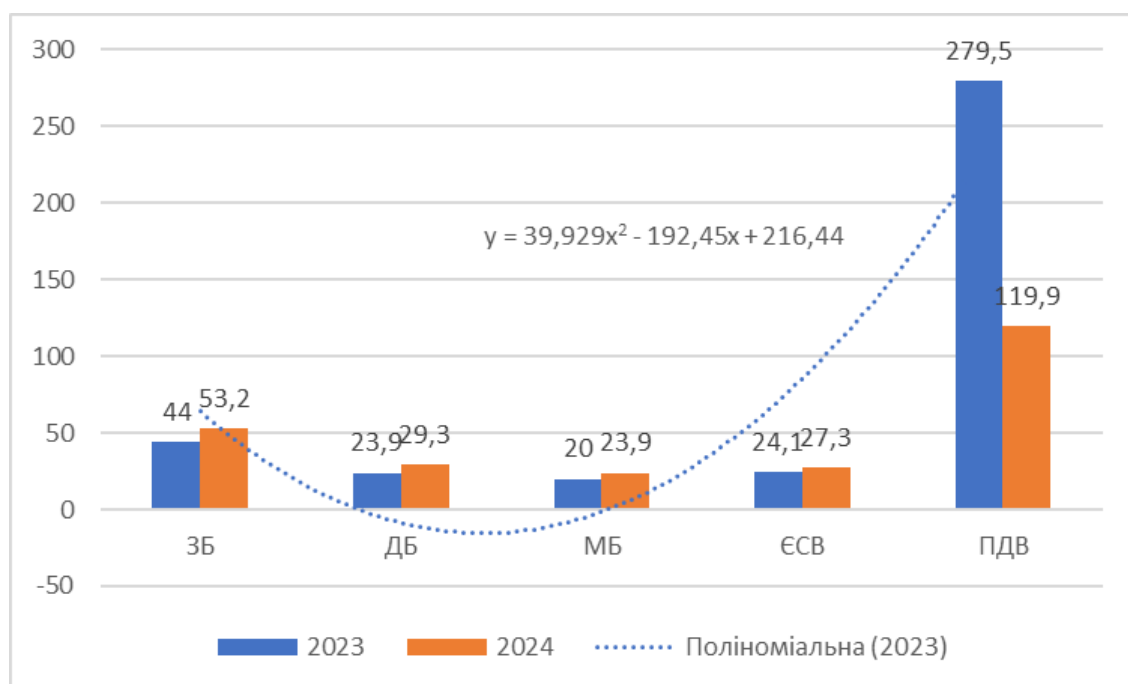

Рис. 2.12. Аналіз динаміки надходжень ДБ, 2023-2024рр. в Одеській області

Головним управлінням ДПС в Одеській області забезпечено виконання доведеного ДПС показника доходів по надходженням до державного бюджету – 100,2 %, додаткові надходження – 46,6 млн гривень. До місцевих бюджетів виконання доведеного ДПС показника доходів становило 106,2 %, понадпланові надходження – 1 397,5 млн гривень.

Для забезпечення реалізації державою своїх функцій, платниками регіону протягом 2024 року спрямовано до державного бюджету 29 255,5млнгривень.

Основними джерелами наповнення державного бюджету у 2024 році були податок на доходи фізичних осіб – 47,8 %, податок на додану вартість – 33,3 %, податок на прибуток підприємств – 9,1% та військовий збір – 7,9 %.

Основою фінансової бази органів місцевого самоврядування є місцеві бюджети, в доходах яких центральне місце належить податкам, зборам та платежам, контроль за справлянням яких покладено на органи податкової служби України.

До місцевих бюджетів надходження за 2024 рік становили 23 918,6 млн гривень. Основними джерелами наповнення місцевих бюджетів у 2024 році були податок на доходи фізичних осіб – 58,9 %, єдиний податок – 17,3 %, плата за землю – 15,1 % та податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки – 4,4 %.

На території області представлено різні види економічної діяльності, проте впродовж останніх років область тримає позиції за типом економіки з орієнтуванням на сферу послуг та торгівлі.

Серед видів економічної діяльності у 2024 році основними бюджетоформуючими галузями в загальних надходженнях до зведеного бюджету були державне управління й оборона (26,7 %), транспорт, складське господарство, поштова, кур'єрська діяльність (13,9 %), оптова та роздрібна торгівля (13,9 %) та промисловість (9,6 %).

Важливим джерелом наповнення доходів бюджету України є податок на прибуток. Податок на прибуток підприємств є одним із бюджетоутворюючих податків, який відіграє винятково важливу роль у фінансовому житті країни.

Він водночас є важливим фактором, що визначає умови існування підприємства, умови функціонування державного бюджету та економічної системи в цілому. Доведений показник доходів державного бюджету по податку на прибуток підприємств на 2024 рік – 2 571,4 млн грн, фактичні надходження за 2024 рік – 2 670,2 млн гривень.

Виконання показника доходів державного бюджету по податку на прибуток підприємств становило 103,8 відсотка.

Крім того, виконання показника доходів державного бюджету по частині чистого прибутку (доходу) становило 51,6 % при показнику 13,5 млн грн, мобілізовано 7,0 млн грн, недобір на 6,5 млн гривень.

Розглянемо доведений показник доходів місцевого бюджету по податку на прибуток підприємств на 2024 рік становив 248,6 млн грн, фактичні надходження –7323,6 млн грн, виконання показника – 103,2 %, додатково надійшло 74,9 млн гривень.

Протягом 2024 року до Державного бюджету України забезпечено надходження ПДВ у сумі 9 750,2 млн грн (98,5 % при доведеному показнику 9 895,9 млн грн), недобір на 145,6 млн гривень.

Для забезпечення виконання показника доходів зі збору ПДВ було вжито заходи по залученню додаткових резервів, а саме додатково мобілізовано 130,6 млн грн по уточнюючим розрахункам.

В результаті проведеної роботи протягом 2024 року нарахування з ПДВ збільшились у порівнянні з аналогічним періодом минулого року на 1 862,5 млн грн або 127,3 % та становили 8 688,2 млн грн (у 2023 році –6 825,6 млн грн).

Постійно забезпечується контроль за повнотою декларування та надходження узгоджених сум податкових зобов'язань до бюджету.

Протягом 2024 року, згідно отриманих декларацій, 226 платників заявили до бюджетного відшкодування на розрахункові рахунки ПДВ у розмірі 2 398,0 млн грн, у порівнянні з попереднім роком спостерігається збільшення сум ПДВ заявлених до бюджетного відшкодування на розрахункові рахунки на 2 373,2 млн грн або 98,9 %

За результатами контрольно-перевірочних заходів упереджено безпідставне бюджетне відшкодування ПДВ протягом 2024 року на загальну суму 119,9 млн грн по 87 підприємствах. Відхилення: зменшення безпідставного бюджетного відшкодування ПДВ на 159,6 млн грн (2023 рік – 74 підприємства на суму 279,5 млн гривень).

На 2024 рік доведено показник доходів бюджету по акцизному податку у сумі 152,4 млн грн, фактично надійшло 176,3 млн грн, що становить 115,7 %, у т. ч. з вироблених на митній території України підакцизних товарів (продукції) надійшло 169,2 млн грн або 116,2 % від доведеного показника, із

ввезених в Україну товарів – 7,1 млн грн або 103,9 % Від доведеного показника.

Відповідно до місцевого бюджету в 2024 році ДПС доведено показник надходження акцизного податку в сумі 336,6 млн грн, надійшло 368,3 млн грн (виконано на 109,4 %).

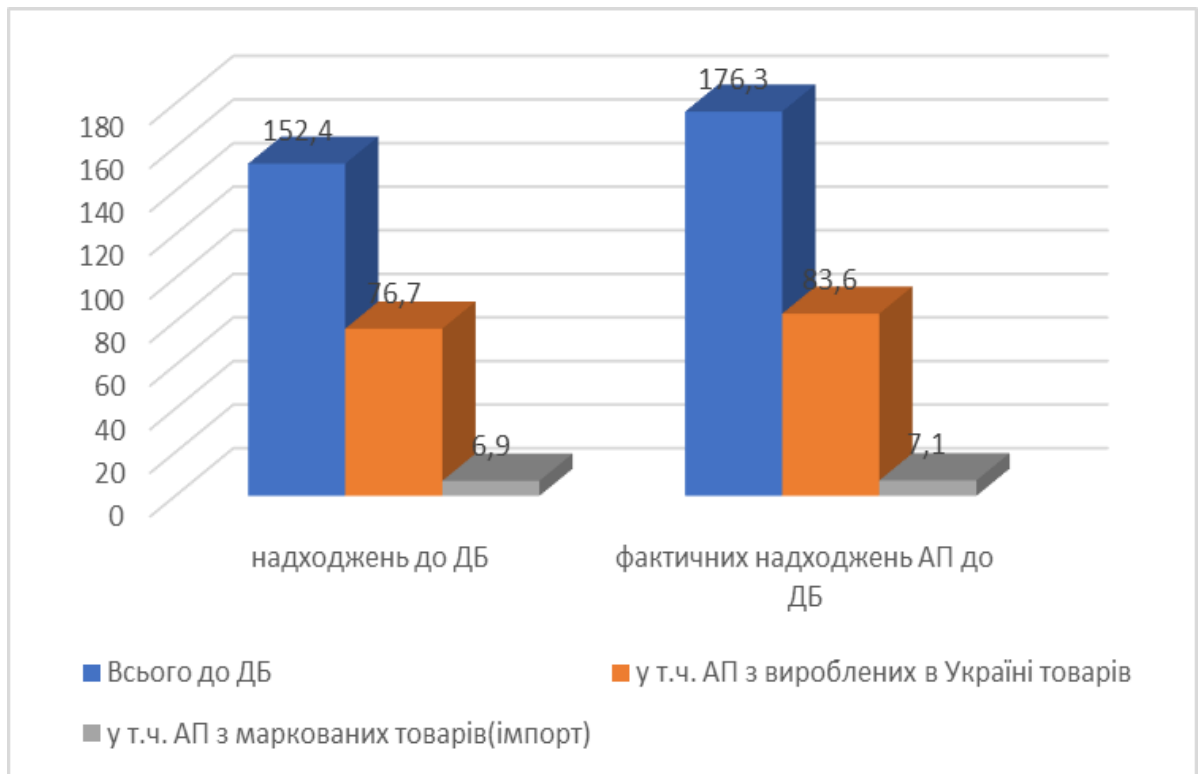

Рис.2.13. Надходження Акцизного податку до ДБ за 2024 р., млн грн.

Протягом 2024 року забезпечено виконання наступних показників доходів, наразі, до державного бюджету мобілізовано:

- екологічного податку –30,2 млн грн, при доведеному показнику доходів 19,9 млн грн або 151,9 %,
- додатково надійшло 10,3 млн грн; рентної плати за спеціальне використання води – 11,7 млн грн, при доведеному показнику 10,8 млн грн або 109,1 %, додатково надійшло 0,98 млн грн;
- рентної плати за користування надрами –19,8 млн грн, при доведеному показнику 16,09 млн грн або 123,2 %,.
- додатково надійшло 3,7 млн грн;

- рентної плати за користування радіочастотним ресурсом України – 6,3 млн грн при доведеному показнику 5,3 млн грн або 119,2 %, додатково надійшло 1,01 млн гривень.

До спеціального фонду державного бюджету мобілізовано:

- по рентній платі за спеціальне використання води 2,7 млн грн при доведеному показнику 2,5 млн грн, або 107,7 %,
- додатково надійшло 92,8 тис. грн;
- по екологічному податку, який справляється за викиди в атмосферне повітря двоокису вуглецю стаціонарними джерелами забруднення 25,4 млн грн при доведеному показнику 7,4 млн грн або 343,2 %,
- додатково надійшло 18,02 млн гривень.

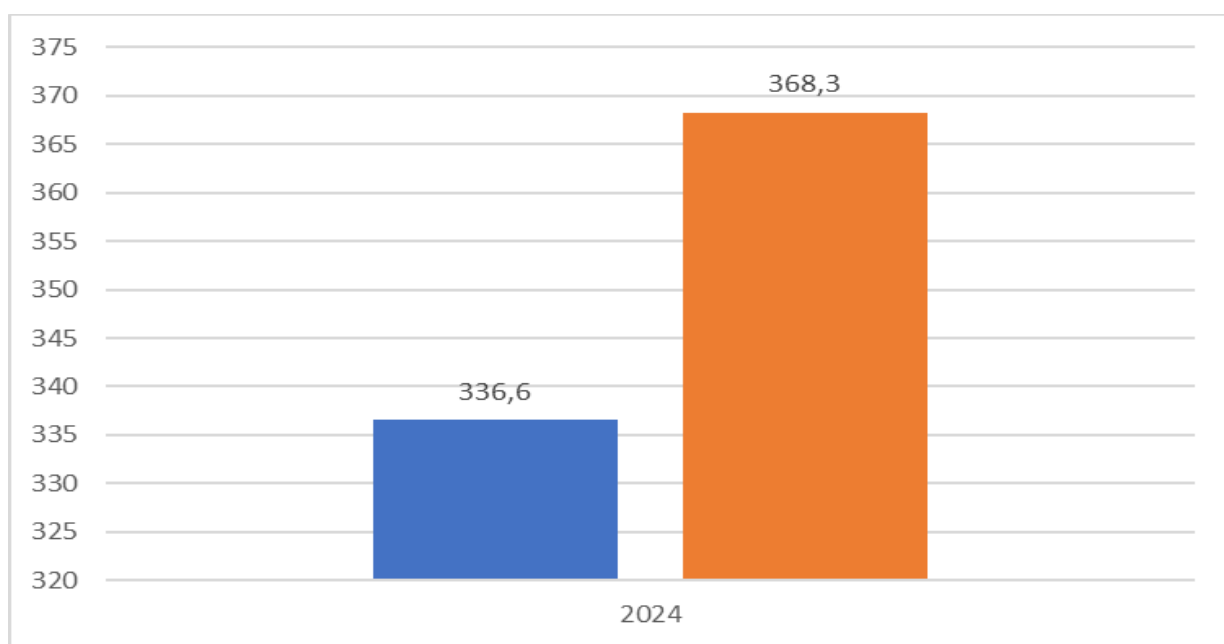

Рис.2.14. Надходження Акцизного податку до місцевих бюджетів Одеської області за 2024 р

До місцевих бюджетів Одеської області мобілізовано:

- плати за землю з юридичних осіб, при доведеному показнику доходів – 2 923,8 млн грн, фактичні надходження становили – 3 101,5 млн грн або 106,1 %, додатково надійшло 177,7 млн грн;
- податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки з юридичних осіб, при доведеному показнику доходів – 606,5 млн

- грн, фактичні надходження становили – 655,0 млн грн або 108,0 %, додатково надійшло 48,5 млн грн;
- транспортного податку з юридичних осіб, при доведеному показнику доходів – 4,5 млн грн, фактичні надходження становили – 5,5 млн грн або 121,7 %, додатково надійшло – 0,98 млн грн; рентної плати за використання лісових ресурсів – 1,09 млн грн, при доведеному показнику 0,65 млн грн або 168,4 %, додатково надійшло 0,44 млн грн;
 - рентної плати за спеціальне використання води – 11,8 млн грн, при доведеному показнику 10,8 млн грн або 108,8 %, перевиконання становить – 0,96 млн грн;
 - рентної плати за користування надрами – 13,9 млн грн, при доведеному показнику 10,3 млн грн або 134,8 %, додатково надійшло 3,6 млн грн;
 - екологічного податку – 36,9 млн грн, при доведеному показнику 24,3 млн грн або 151,9 %, додатково надійшло 12,6 млн грн;
 - по збору за місця для паркування транспортних засобів з юридичних осіб при доведеному показнику доходів 37,50 млн грн, фактичні надходження становили – 44,25 млн грн або 118,0 %, додатково надійшло – 6,75 млн грн;
 - по туристичному збору з юридичних осіб при доведеному показнику доходів 3,55 млн грн, фактичні надходження становили 5,2 млн грн або 146,7 %, додатково надійшло 1,65 млн гривень.

Крім того, забезпечено виконання показників доходів до місцевого бюджету по єдиному податку з юридичних осіб (третьої групи) на 130,5 %, при доведеному показнику доходів 409,8 млн грн, мобілізовано 534,9 млн грн, додатково надійшло 125,0 млн грн, а також по єдиному податку з юридичних осіб (четверта група) на 103 %, при доведеному показнику доходів 628,4 млн грн, мобілізовано 647,3 млн грн, додатково надійшло 19,0 млн гривень.

Проаналізуємо податок на доходи фізичних осіб , який є основним бюджетоформуючим податком.

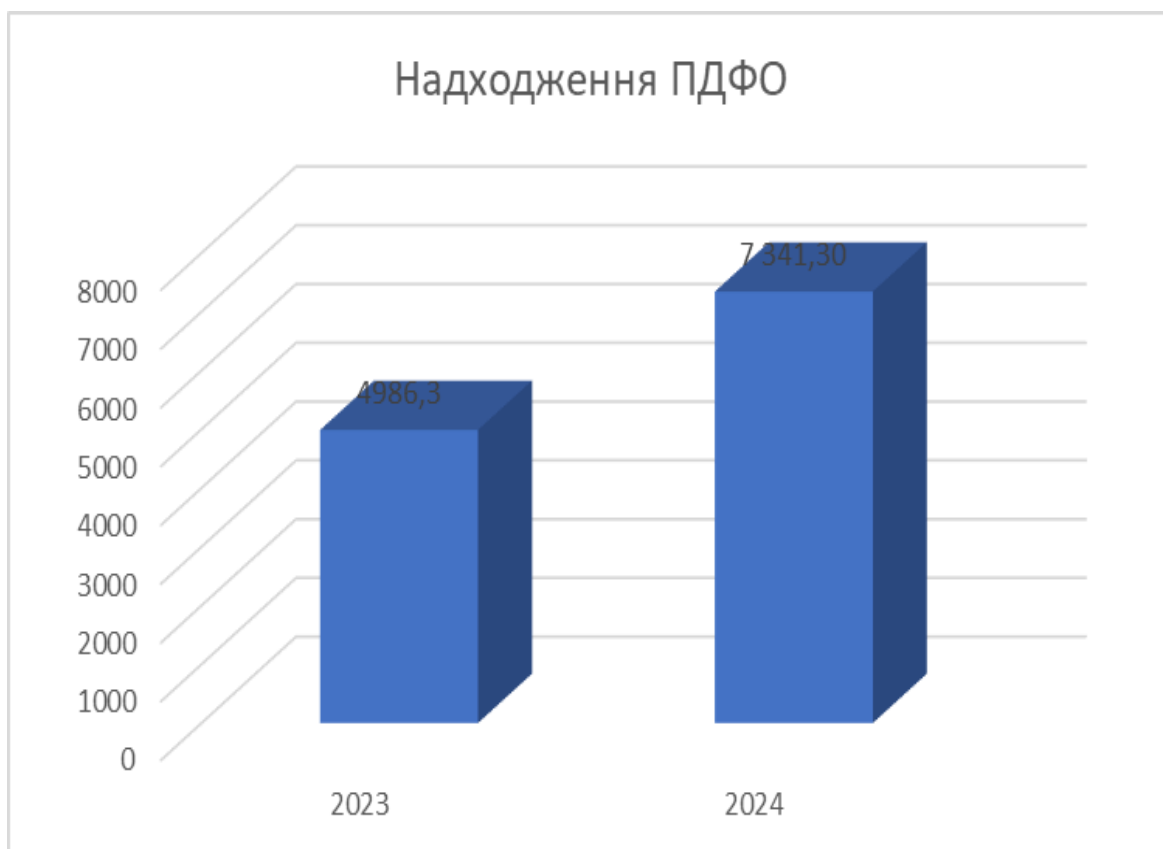

Рис.2.15. Надходження ПДФО до місцевих бюджетів Одеської області за 2023-2024 р

Так, до державного бюджету за січень – грудень 2024 року надійшло податку на доходи фізичних осіб – 7 341,3 млн грн, темп росту в порівнянні з відповідним періодом 2023 року становив 147,2 %, додатково мобілізовано 2 355,0 млн гривень.

До Спеціального фонду Державного бюджету за січень – грудень 2024 року надійшло податку на доходи фізичних осіб – 6 649,6 млн гривень, порівняно попереднім 2023 ТР склав 113,9 %, наразі було додатково мобілізовано 813,0 млн гривень.

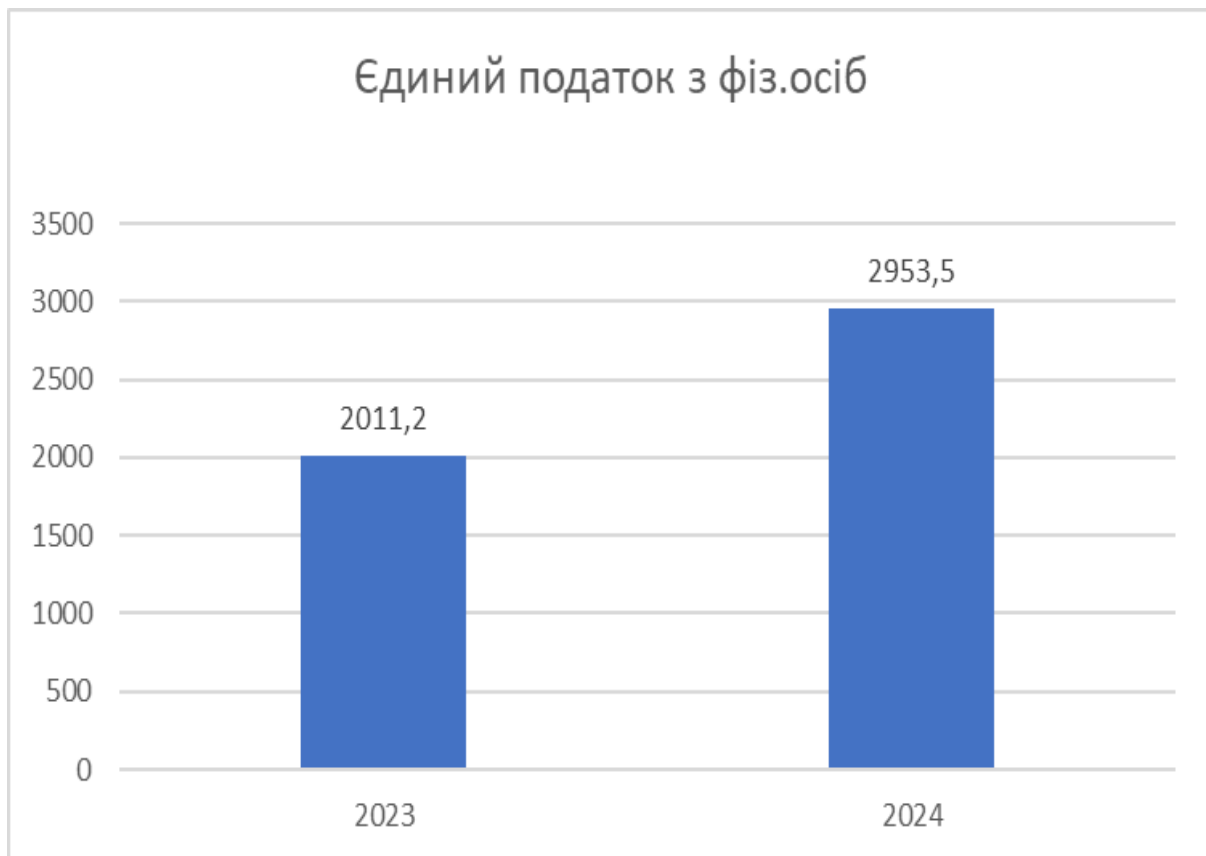

Рис.2.16. Надходження єдиного податку з фізичних осіб до місцевих бюджетів Одеської області за період 2023-2024 р

Зафіксовано, що за січень – грудень 2024 р МБ отримали єдиного податку з фізичних осіб – 2 953,5 млн грн, ТР відповідно порівняно з періодом 2023 року становив 146,9 %, додатково мобілізовано 942,3 млн гривень.

Виконання показника доходів по єдиному внеску забезпечено на рівні 99,9 %, наразі, при доведеному показнику в сумі 27 303,1 млн грн, надходження становили 27 262,5 млн гривень.

Порівняно з відповідним періодом 2023р. ТР становив 113,2 %.

Аналіз показників надходжень до місцевих бюджетів на прикладі Одеської області в умовах воєнного надав можливість дійти висновків, що загалом спостерігається позитивна тенденція в розрізі вищерозглянутих показників, окрім ПДВ, що пояснюється наступними факторами впливу на різке скорочення ПДВ:

— зміни податкового законодавства;

- скорочення та негативні тенденції якісного кадрового складу працівників ГУ ДПСУ в Одеській області;
- еміграційні процеси та політика, які також вплинули на відтік кадрів;
- скорочення обсягів продажу товарів українських виробників, що сплачують ПДВ;
- зміни положень щодо відшкодування ПДВ;
- «вимивання» крупних підприємств, їх скорочення

Висновки до розділу II

За 2020-2024 роки простежується тенденція до зростання суми місцевих податків та зборів, що сплачуються (перераховуються) згідно з Податковим кодексом України від 5 656,8 млн. грн у 2020 році до 8 940,7 млн. грн у 2024 році (у 1,5 рази), з них 53% складає податок на майно (4 728,9 млн. грн), у тому числі третину з них 1 600,0 млн. грн складає земельний податок з юридичних осіб та ще третину 1 549,2 млн. грн - орендна плата з юридичних осіб. Протягом 2024 року забезпечено виконання наступних показників доходів, наразі, до державного бюджету мобілізовано:

- екологічного податку –30,2 млн грн, при доведеному показнику доходів 19,9 млн грн або 151,9 %,
- додатково надійшло 10,3 млн грн; рентної плати за спеціальне використання води – 11,7 млн грн, при доведеному показнику 10,8 млн грн або 109,1 %, додатково надійшло 0,98 млн грн;
- рентної плати за користування надрами –19,8 млн грн, при доведеному показнику 16,09 млн грн або 123,2 %.,
- додатково надійшло 3,7 млн грн;

- рентної плати за користування радіочастотним ресурсом України – 6,3 млн грн при доведеному показнику 5,3 млн грн або 119,2 %, додатково надійшло 1,01 млн гривень. Аналіз показників надходжень до місцевих бюджетів на прикладі Одеської області в умовах воєнного надав можливість дійти висновків, що загалом спостерігається позитивна тенденція в розрізі вищерозглянутих показників, окрім ПДВ, що пояснюється наступними факторами впливу на різке скорочення ПДВ:
- зміни податкового законодавства;
- скорочення та негативні тенденції якісного кадрового складу працівників ГУ ДПСУ в Одеській області;
- еміграційні процеси та політика, які також вплинули на відтік кадрів;
- скорочення обсягів продажу товарів українських виробників, що сплачують ПДВ;
- зміни положень щодо відшкодування ПДВ;
- «вимивання» крупних підприємств, їх скорочення

В другому розділі ми проаналізували виконання місцевих бюджетів Одеської області за доходами відповідно до поставлених завдань;

- здійснити аналіз доходів та міжбюджетних трансфертів місцевих бюджетів на прикладі Одеської області;
- проаналізувати виконання доходів, затверджених відповідними наказами ГУ ДПС в Одеській області;

РОЗДІЛ 3 ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ОБСЛУГОВУВАННЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ

3.1. Європейський досвід функціонування системи місцевих податків і зборів та можливості його впровадження в Україні

Система місцевих податків та зборів являється й надалі важливим інструментом щодо забезпечення фінансової автономії всіх територіальних громад.

На прикладі розвинутих європейських країн ми бачимо, що вона виконує як фіскальну, так й стимулюючу функцію, при цьому сприяючи підвищенню ефективності місцевого управління, також розвитку громад та формуванню довіри платників до органів влади.

Для України, яка в сучасних умовах перебуває на етапі реалізації реформи бюджетної децентралізації, важко переоцінити досвід європейських країн, який, безсумнівно, є цінним саме в контексті застосування оптимальної моделі місцевого оподаткування.

Спробуємо дослідити ключові підходи щодо організації місцевого оподаткування в країнах Європейського Союзу та проаналізувати типові моделі побудови системи місцевих податків і зборів, їх джерела доходів (муніципалітетів), механізми адміністрування та принципи податкового федералізму, також можливості в аспекті адаптації окремих інструментів європейської практики до умов України в контексті реалізації реформи бюджетної децентралізації та перспективи підвищення фінансової спроможності територіальних громад через удосконалення інституту місцевих податків.

Розглядаючи Європейські моделі місцевого оподаткування, можна виділити в країнах Європи існування різноманітних підходів щодо побудови системи місцевих податків, найпоширенішими з яких є наступні три моделі:

- Скандинавська (Швеція, Данія, Фінляндія) — вона характеризується високою часткою місцевих податків у доходах муніципалітетів, наразі, прибуткового податку з фізичних осіб, що адмініструється на місцевому рівні;
- Центральноевропейська (Німеччина, Австрія) — така модель передбачає складну систему фіскального вирівнювання між територіями з різним рівнем доходності; в якій важливу роль відіграє податок на майно, місцеві податки на бізнес;
- Середземноморська (Італія, Іспанія, Франція) — зазначена модель ґрунтується на централізованому зборі податків з частковою передачею доходів на місця через трансферти або частку у загальнодержавних податках.

До ключового елементу європейської моделі відноситься стійкий інститут місцевого самоврядування, фінансова незалежність якого забезпечується через фіскальну децентралізацію, закріплену на конституційному рівні.

До основних джерел доходів місцевих бюджетів у ЄС в переважній більшості країн ЄС до місцевих податків і зборів відносяться наступні :

- податок на нерухоме майно;
- податок на землю (або аналогічні збори);
- муніципальний прибутковий податок;
- податок на комерційну діяльність;
- туристичні та екологічні збори;
- плата за адміністративні послуги.

Разом з тим, поширеною є практика гнучкого встановлення ставок місцевими радами в межах, що визначені національним законодавством, що,

в свою чергу, дозволяє громадам адаптувати податкову політику до локального економічного контексту.

До аспектів, релевантних для України, а також потенційно придатними для впровадження в Україні елементами європейської практики можемо віднести наступні:

- передача громадам права встановлювати (у межах діапазону) ставки окремих податків, зокрема на нерухомість;
- підвищення ролі місцевого самоврядування в адмініструванні певних податків (наприклад, туристичного збору);
- впровадження механізмів інтермуніципального співробітництва у сфері податкового адміністрування;
- запровадження мотиваційних субвенцій, які заохочують громади до збільшення власних надходжень;
- вдосконалення системи податкового вирівнювання з урахуванням соціально-економічних диспропорцій між регіонами.

Разом з тим, слід врахувати досить низький рівень платоспроможності громадян у деяких регіонах, певну тінізацію економіки, а також обмежений кадровий потенціал органів місцевої влади.

Як бачимо, Європейський досвід в черговий раз доводить, що ефективна система місцевого оподаткування можлива переважно за умов інституційної стабільності, також високого рівня податкової культури та, безперечно, чіткої взаємодії між усіма рівнями влади.

Для України актуальним є поступове розширення податкової автономії громад, удосконалення механізмів адміністрування місцевих податків, а також забезпечення належного державного нагляду і підтримки.

Інтеграція окремих елементів європейських моделей у національну практику має супроводжуватися системною аналітикою та пілотуванням нових рішень у форматі регіональних експериментів.

3.2. Підвищення ролі місцевого самоврядування у фінансово-адміністративній роботі

Якщо розглядати посилення ролі органів місцевого самоврядування саме в контексті фінансової децентралізації та адміністративної модернізації в Україні, насамперед, слід оцінити можливості та обмеження, виникаючі в процесі передачі фінансових повноважень на місцевий рівень та акцентувати увагу на інституційному, нормативному та управлінському аспектах функціонування місцевих фінансів. Разом з тим, слід визначити ключові напрями реформування фінансово-адміністративної діяльності громад із метою подальшого забезпечення стійкого місцевого розвитку.

Наразі, сучасні реформи в площині публічного управління в Україні зосереджено переважно на децентралізації влади, що, відповідно, передбачає розширення компетенцій та ресурсів органів місцевого самоврядування.

Фінансова децентралізація є ключовим інструментом забезпечення фінансової самостійності територіальних громад і зміцнення демократичного врядування. Разом з тим, підвищення ефективності фінансово-адміністративної діяльності на місцевому рівні виступає необхідною умовою для забезпечення сталого соціально-економічного розвитку.

Якщо розглянути сучасний стан фінансово-адміністративних повноважень громад, слід звернутися до законодавчого забезпечення системи управління доходами органами місцевого самоуправління, відповідно до яких (згідно з положеннями Бюджетного та Податкового кодексів України), місцеве самоврядування наділене наступними правами щодо:

- складання та виконання місцевих бюджетів;
- адміністрування місцевих податків і зборів;
- фінансового контролю на території громад;

— участі у бюджетному плануванні та стратегічному прогнозуванні.

Починаючи з 2015 року, обсяг власних доходів місцевих бюджетів зріс завдяки передачі частини загальнодержавних податків (так, наприклад, 60% ПДФО залишаються на місцях) та запровадженню інструментів прямого міжбюджетного фінансування, що, відповідно, дало змогу громадам брати на себе більшу відповідальність за фінансове управління.

Разом з тим, не дивлячись на позитивні зміни, зростання фіскального навантаження на місцеві органи супроводжується низкою труднощів та проблем, а також викликами сьогодення:

- нерівномірність доходної бази різних громад;
- обмеженість кадрового потенціалу (особливо у малих ОТГ);
- недостатній рівень цифрової інтеграції у бюджетному адмініструванні;
- фрагментарність нормативно-правового регулювання міжмуніципального співробітництва у фіскальній сфері.

Вищезазначені проблеми посилюють асиметрії між громадами та ускладнюють реалізацію принципів справедливості й ефективності у фінансовій політиці.

Щодо питань вдосконалення фіскально-адміністративної ролі місцевого самоврядування, вважаємо, що вони мають опиратися на наступні напрями модернізації фіскально-адміністративної діяльності:

- цифровізація фіскальних процесів через впровадження електронних сервісів («Є-Казна», «Є-дата», е-Звітність);
- формування фінансової грамотності посадових осіб та впровадження програм підвищення кваліфікації;
- нормативне закріплення розширених повноважень місцевих рад щодо адміністрування податкових надходжень;
- інституціоналізація аналітичної підтримки при формуванні бюджетної політики громад;

— розвиток локальної податкової політики відповідно до соціально-економічного профілю території.

Надання реальних важелів впливу органам місцевої влади повинно поєднуватися з ефективними механізмами контролю, прозорості та звітності у сфері публічних фінансів.

Дослідження проблем в системі доходів місцевих бюджетів, які ми розглянули на прикладі Одеської області та деякі аспекти щодо імплементації європейських систем доходів, фіскальна децентралізація відкрила нові горизонти для розвитку місцевого самоврядування в Україні, разом з тим, тільки за умов зміцнення організаційної спроможності громад та безперервного процесу вдосконалення управлінських практик та забезпечення законодавчої підтримки, можна досягти стабільної та відповідальної бюджетної політики на місцях.

Висновки до розділу III

В третьому розділі ми розглянули питання відповідно поставлених завдань:

— розглянули європейський досвід функціонування системи місцевих податків і зборів та можливості його впровадження в Україні;

— надали рекомендації щодо підвищення ролі місцевого самоврядування у фіскально-адміністративній роботі.

поширеною є практика гнучкого встановлення ставок місцевими радами в межах, що визначені національним законодавством, що, в свою чергу, дозволяє громадам адаптувати податкову політику до локального економічного контексту.

Разом з тим, слід врахувати досить низький рівень платоспроможності громадян у деяких регіонах, певну тінізацію економіки, а також обмежений кадровий потенціал органів місцевої влади.

Як бачимо, Європейський досвід в черговий раз доводить, що ефективна система місцевого оподаткування можлива переважно за умов інституційної стабільності, також високого рівня податкової культури та, безперечно, чіткої взаємодії між усіма рівнями влади.

Для України актуальним є поступове розширення податкової автономії громад, удосконалення механізмів адміністрування місцевих податків, а також забезпечення належного державного нагляду і підтримки.

Інтеграція окремих елементів європейських моделей у національну практику має супроводжуватися системною аналітикою та пілотуванням нових рішень у форматі регіональних експериментів.

Починаючи з 2015 року, обсяг власних доходів місцевих бюджетів зріс завдяки передачі частини загальнодержавних податків (так, наприклад, 60% ПДФО залишаються на місцях) та запровадженню інструментів прямого міжбюджетного фінансування, що, відповідно, дало змогу громадам брати на себе більшу відповідальність за фінансове управління.

Разом з тим, не дивлячись на позитивні зміни, зростання фіскального навантаження на місцеві органи супроводжується низкою труднощів та роблем, а також викликами сьогодення:

- нерівномірність доходної бази різних громад;
- обмеженість кадрового потенціалу (особливо у малих ТГ);
- недостатній рівень цифрової інтеграції у бюджетному адмініструванні;
- фрагментарність нормативно-правового регулювання міжмуніципального співробітництва у фіскальній сфері.

Вищезазначені проблеми посилюють асиметрії між громадами та ускладнюють реалізацію принципів справедливості й ефективності у фінансовій політиці.

- Щодо питань вдосконалення фінансово-адміністративної ролі місцевого самоврядування, вважаємо, що вони мають опиратися на наступні напрями модернізації фінансово-адміністративної діяльності:
 - цифровізація фінансових процесів через впровадження електронних сервісів («Є-Казна», «Є-дата», е-Звітність);
 - формування фінансової грамотності посадових осіб та впровадження програм підвищення кваліфікації;
 - нормативне закріплення розширених повноважень місцевих рад щодо адміністрування податкових надходжень;
 - інституціоналізація аналітичної підтримки при формуванні бюджетної політики громад;
 - розвиток локальної податкової політики відповідно до соціально-економічного профілю території.
- Надання реальних важелів впливу органам місцевої влади повинно поєднуватися з ефективними механізмами контролю, прозорості та звітності у сфері публічних фінансів.
- Дослідження проблем в системі доходів місцевих бюджетів, які ми розглянули на прикладі Одеської області та деякі аспекти щодо імплементації європейських систем доходів, фінансова децентралізація відкрила нові горизонти для розвитку місцевого самоврядування в Україні, разом з тим, тільки за умов зміцнення організаційної спроможності громад та безперервного процесу вдосконалення управлінських практик та забезпечення законодавчої підтримки, можна досягти стабільної та відповідальної бюджетної політики на місцях.

ВИСНОВКИ

В Україні, з одного боку, розширення складу компетенцій, прав і повноважень суб'єктів самоврядування в сфері управління розвитком територій, а з іншого - посилення відповідальності демократично обраних громадами органів при вирішенні місцевих проблем та питань, являють собою стрижневі складові надзвичайно масштабного процесу децентралізації управління державою та територіальної реорганізації владного устрою у цілому (див. [18]). Обов'язковою передумовою для успішної реалізації такого роду реформаторських заходів стає докорінна перебудова самої архітектури бюджетної системи держави та здійснення суттєвої трансформації механізму міжбюджетних відносин (започаткованої, зокрема, при ухваленні Податкова конкуренція, прямо пов'язана з перекладанням («експортом») податкового тягара в міжрегіональному аспекті. Конкуренція такого роду може вважатися ефективною у випадку, якщо стосується податків із мобільними базами (наприклад, товарних), і невиправдана для податків з немобільними базами (зокрема, на майно фізичних осіб). Таким чином, тільки оптимальне поєднання податкової конкуренції з податковою кооперацією може створити необхідні умови для фінансової автономії органів місцевого самоврядування у умовах бюджетної децентралізації. При цьому найважливішою проблемою в контексті реалізації податкового вибору стає виникнення та пошук шляхів подолання диспаритету податкового (фіскального) потенціалу різних органів МСВ, тобто максимально можливого обсягу збору доходів при встановленні в певному регіоні або громаді середньодержавних ставок оподаткування для задалегідь визначеної кількості різних податкових баз.

Наразі, в кінцевому рахунку ключовими параметрами, які мають бути враховані при визначенні доцільності та обранні варіанту децентралізації, з точки зору автора є такі: особливості локалізації в межах певної території благ, що виступають ключовим джерелом для формування доходної бази бюджетів різного рівня; рівень диференціації потреб, ресурсної бази життєдіяльності та інших параметрів, що характеризують буття населення територіальних громад

в рамках існуючого державного устрою. Потенціал утворення переваг бюджетної децентралізації при цьому слід вважати пропорційним щодо зростання рівня міжтериторіальних відмінностей, а також щодо скорочення еластичності попиту за ціною для суспільних благ, видатки на виготовлення й надання яких складають релевантну частку місцевих бюджетів (з урахуванням можливості економії на масштабі під час виробництва та розподілу суспільних послуг). За 2020-2024 роки простежується тенденція до зростання суми місцевих податків та зборів, що сплачуються (перераховуються) згідно з Податковим кодексом України від 5 656,8 млн. грн у 2020 році до 8 940,7 млн. грн у 2024 році (у 1,5 рази), з них 53% складає податок на майно (4 728,9 млн. грн), у тому числі третину з них 1 600,0 млн. грн складає земельний податок з юридичних осіб та ще третину 1 549,2 млн. грн - орендна плата з юридичних осіб. Протягом 2024 року забезпечено виконання наступних показників доходів, наразі, до державного бюджету мобілізовано:

- ☐ екологічного податку – 30,2 млн грн, при доведеному показнику доходів 19,9 млн грн або 151,9 %,
- ☐ додатково надійшло 10,3 млн грн; рентної плати за спеціальне використання води – 11,7 млн грн, при доведеному показнику 10,8 млн грн або 109,1 %, додатково надійшло 0,98 млн грн;
- ☐ рентної плати за користування надрами – 19,8 млн грн, при доведеному показнику 16,09 млн грн або 123,2 %,
- ☐ додатково надійшло 3,7 млн грн;
- ☐ рентної плати за користування радіочастотним ресурсом України – 6,3 млн грн при доведеному показнику 5,3 млн грн або 119,2 %, додатково надійшло 1,01 млн гривень. Аналіз показників надходжень до місцевих бюджетів на прикладі Одеської області в умовах воєнного надав можливість дійти висновків, що загалом спостерігається позитивна тенденція в розрізі вищерозглянутих показників, окрім ПДВ, що пояснюється наступними факторами впливу на різке скорочення ПДВ:

- ☐ зміни податкового законодавства;

- ☐ скорочення та негативні тенденції якісного кадрового складу працівників ГУ ДПСУ в Одеській області;
- ☐ еміграційні процеси та політика, які також вплинули на відтік кадрів;
- ☐ скорочення обсягів продажу товарів українських виробників, що сплачують ПДВ;
- ☐ зміни положень щодо відшкодування ПДВ;
- ☐ «вимивання» крупних підприємств, їх скорочення

Як бачимо, Європейський досвід в черговий раз доводить, що ефективна система місцевого оподаткування можлива переважно за умов інституційної стабільності, також високого рівня податкової культури та, безперечно, чіткої взаємодії між усіма рівнями влади.

Для України актуальним є поступове розширення податкової автономії громад, удосконалення механізмів адміністрування місцевих податків, а також забезпечення належного державного нагляду і підтримки.

Інтеграція окремих елементів європейських моделей у національну практику має супроводжуватися системною аналітикою та пілотуванням нових рішень у форматі регіональних експериментів.

Починаючи з 2015 року, обсяг власних доходів місцевих бюджетів зріс завдяки передачі частини загальнодержавних податків (так, наприклад, 60% ПДФО залишаються на місцях) та запровадженню інструментів прямого міжбюджетного фінансування, що, відповідно, дало змогу громадам брати на себе більшу відповідальність за фінансове управління.

Разом з тим, не дивлячись на позитивні зміни, зростання фіскального навантаження на місцеві органи супроводжується низкою труднощів та роблем, а також викликами сьогодення:

- нерівномірність доходної бази різних громад;
- обмеженість кадрового потенціалу (особливо у малих ТГ);
- недостатній рівень цифрової інтеграції у бюджетному адмініструванні;

— фрагментарність нормативно-правового регулювання міжмуніципального співробітництва у фінансній сфері.

Вищезазначені проблеми посилюють асиметрії між громадами та ускладнюють реалізацію принципів справедливості й ефективності у фінансовій політиці.

Щодо питань вдосконалення фінансово-адміністративної ролі місцевого самоврядування, вважаємо, що вони мають опиратися на наступні напрями модернізації фінансово-адміністративної діяльності:

- цифровізація фінансних процесів через впровадження електронних сервісів («Є-Казна», «Є-дата», е-Звітність);
- формування фінансової грамотності посадових осіб та впровадження програм підвищення кваліфікації;
- нормативне закріплення розширених повноважень місцевих рад щодо адміністрування податкових надходжень;
- інституціоналізація аналітичної підтримки при формуванні бюджетної політики громад;
- розвиток локальної податкової політики відповідно до соціально-економічного профілю території.

Надання реальних важелів впливу органам місцевої влади повинно поєднуватися з ефективними механізмами контролю, прозорості та звітності у сфері публічних фінансів.

Дослідження проблем в системі доходів місцевих бюджетів, які ми розглянули на прикладі Одеської області та деякі аспекти щодо імплементації європейських систем доходів, фінансова децентралізація відкрила нові горизонти для розвитку місцевого самоврядування в Україні, разом з тим, тільки за умов зміцнення організаційної спроможності громад та безперервного процесу вдосконалення управлінських практик та забезпечення законодавчої підтримки, можна досягти стабільної та відповідальної бюджетної політики на місцях.

Для досягнення цієї мети було визначено та виконано наступні поставлені завдання:

- визначено економічну сутність місцевих бюджетів;
- розглянуто фінансову самостійність органів місцевого самоврядування в умовах бюджетної децентралізації;
- проаналізовано виконання місцевих бюджетів Одеської області за доходами;
- здійснено аналіз доходів та міжбюджетних трансфертів місцевих бюджетів на прикладі Одеської області;
- проаналізовано виконання доходів, затверджених відповідними наказами ГУ ДПС в Одеській області;
- розглянуто європейський досвід функціонування системи місцевих податків і зборів та можливості його впровадження в Україні;
- надано рекомендації щодо підвищення ролі місцевого самоврядування у фінансово-адміністративній роботі.

У форматі висновків за завданнями в роботі надані відповідні практико-методологічні рекомендації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. АНІЦЬКА, Аліна Володимирівна. Управління публічними фінансами. 2023.
2. Бюджетний кодекс України: в редакції від 05.01.2017 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2010. - № 50-51 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>. - Назва з екрана.
3. Воловенко Е. Проблемні питання модернізації державних фінансів / Е. Воловенко // Казна України. - 2010. - №1. - С. 13-15.
4. Даневич О. Державна казначейська служба України: нові завдання та більша відповідальність / О. Даневич // Казна України. – 2012. - № 1(16). – С. 6-9.
5. Дишлева А.М. Бюджетна політика в умовах циклічного розвитку економіки / А.М. Дишлева // Наукові праці Науково-дослідницького фінансового інституту. - 2013. - № 3. - С. 59-67.
6. Дмитренко Г. Основні напрями бюджетної політики: трансформація ролі бюджетному процесі / Г. Дмитренко // Вісник Національної академії державного управління при Президентові України. - 2013. - № 2. - С. 78 – 85.
7. Дьяченко Я.Я. Теоретико-методологічні основи забезпечення цільового використання бюджетних коштів / Я.Я. Дьяченко // Фінанси України. - 2010. - № 2. – С. 13.
8. Інструкція щодо застосування економічної класифікації видатків бюджету та Інструкція щодо застосування класифікації кредитування бюджету: Наказ Міністерства фінансів України від 12.03.2012 р. № 333 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://treasury.gov.ua/main/uk/publish/category? cat_id=215061&page=0. – Назва з екрану.

9. Карлін М.І. Проблеми формування дохідної бази спеціального фонду державного бюджету України та шляхи їх розв'язання / М.І. Карлін, Ю.В. Хмарук // Фінанси України. - 2010. - № 4. - С. 13.
10. Карпенко Л.М. Методичні підходи статистичного аналізу показників державного бюджету / Л.М. Карпенко // Науковий вісник: Науки: Економіка, політологія, історія. - 2010. - № 5. - С. 177-186.
11. Конституція України від 28 червня 1996 р. (в редакції від 15.05.2014 р): Закон України // Відомості Верховної Ради України. - 1996. - № 30 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>. – Назва з екрана.
12. Коткова Т. Процедура відкриття асигнувань загального фонду державного бюджету з урахуванням чинних нормативних документів / Т. Коткова // Казна України. – 2014. - № 2(92). – С. 17-19.
13. Кузьменко С. Історичні етапи розвитку казначейського обслуговування аграрних підприємств в Україні / С. Кузьменко // Казна України. - 2013. - № 3(24). - С. 39-42.
14. Кульпінська Л.К. Програмно-цільовий метод формування бюджету / Л.К. Кульпінська // Формування ринкових відносин в Україні. - 2010. - № 3. - С. 3-9.
15. Курганська Е.І. Економічна сутність та роль ЄКР в системі казначейства // Е.І. Курганська, Т.Б. Кублікова // Збірник наукових праць "Економічний аналіз". – 2012. - Випуск 11, ч. 1. - С. 148-150.
16. Курганська Е.І. Мониторинг расходов в системе казначейства // Е.І. Курганська, Т.Б. Кублікова // Научная дискуссия: вопросы экономики и управления. - 2013. - № 11(20). - С. 99-106.
17. Курганська Е.І. Управління фінансовими ресурсами в системі казначейства: практика та прагматика / Е.І. Курганська // Збірник наукових праць «Вісник соціально-економічних досліджень». Вип. 3. - Одеса: ОНЕУ, 2015. – С. 76.

- 18.Курганська Е.І. Шляхи адаптації системи казначейства до світових стандартів / Е.І. Курганська // Збірник наукових праць «Науковий Вісник» ОНЕУ. – 2016. - № 2(234). - С. 100-114.
- 19.Луніна І.О. Проблеми й перспективи розвитку системи державних фінансів в Україні / І.О. Луніна // Фінанси України. - 2010. - № 2. – С. 2-3.
- 20.Макаренко В.О. Побудова моделі фінансової системи України на основі системного підходу // В.О Макаренко, І.О. Прищепчук // Фінанси України. - 2010. - № 5. - С. 31-38.
- 21.Методичні рекомендації щодо переліку підтвердних документів для реєстрації бюджетних зобов'язань та проведення платежів: Наказ Державної казначейської служби України від 29.04.2013 р. № 68 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://treasury.gov.ua/main/uk/publish/category?cat_id=215061&page=0. – Назва з екрана.
- 22.Михайленко С.В. Міжнародний досвід планування бюджету / С.В. Михайленко // Актуальні проблеми економіки. - 2010. - № 9. - С. 215-222.
- 23.Муляренко Л. Управління бюджетними коштами в умовах децентралізації влади / Л. Муляренко // Казна України. – 2017. - № 7. – С. 37-39.
- 24.Мялковський А.І. Стратегічні напрями розвитку системи управління державними фінансами / А.І. Мялковський // Фінанси України. - 2013. - № 8. - С. 7-18.
- 25.Мельник О.В. Доходи місцевих бюджетів: теорія та практика. Монографія. - К.: КНЕУ, 2012. - 264 с.
- 26.Мельник О. Казначейське обслуговування бюджетів: теорія та практика. К.: КНЕУ, 2018. 368 с.
- 27.Мельник В.М., Крисоватий А.І., Кошук Т.В. Сутність та концептуальні основи формування податкової політики в умовах євроінтеграційних процесів 2016

- 28.Мельник В.М Євроінтеграційний розвиток фінансової системи України : монографія / За ред. ІЯ Чугунова 2009
- 29.Мельник В.М Фіскальна політика держави в умовах фінансової кризи 2009
- 30.Небрат В. Історичний досвід становлення державного бюджету / В. Небрат // Вісник Тернопільського національного економічного університету. - 2010. – № 2. - С. 61-82.
- 31.Нікуліна Т.О. Проблеми та шляхи удосконалення діяльності органів Державного казначейства України / Т.О. Нікуліна // Економікс. - 2010. - № 9. - С. 3-5.
- 32.Новікова О.С. Порядок фінансування бюджетних підприємств та установ через територіальні органи державного казначейства / О.С. Новікова, А.Б. Грушевицька // Вісник технологічного університету Поділля. – Хмельницький. - 2000. - № 4, ч. 2. - С. 37-39.
- 33.Осипчук Л.Л. Организация исполнения государственного бюджета (экономико-правовой аспект): Курс лекций / Л.Л. Осипчук. – Київ: МАУП, 1999. - С. 65.
- 34.Павлюк К.В. Розвиток казначейської системи виконання Державного бюджету / К.В. Павлюк // Фінанси України. - 2008. - № 2. - С. 89.
- 35.Пасічник Ю.В. Бюджетна система України: Навчальний посібник / Ю.В. Пасічник. – Київ: Знання, 2008. - С. 670.
- 36.Петрашко П.Г. Казначейська справа / П.Г. Петрашко, О.О. Чечуліна, В.Т. Александров. – Київ: АВТ, 2010. – 287 с.
- 37.Пилипенко Н.М. Управління державними фінансами за допомогою органів казначейства / Н.М. Пилипенко // Держава та регіони. - 2013. - № 2. - С. 90-94.
- 38.СОТНІКОВ В А. ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ДОХОДІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ.
Оргкомітет: Патряк О Т, , ЗУНУ, 2023, 66.
- 39.Деякі питання дистанційного обслуговування розпорядників (одержувачів) бюджетних коштів: Розпорядження Кабінету Міністрів

- України від 15.11.2017 р. № 816-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npras/250431800>. - Назва з екрана.
40. Положення про Державну казначейську службу України: Постанова Кабінету Міністрів України від 15.04.2015 р. № 215 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/215-2015-%D0%BF>. – Назва з екрана
41. Положення про єдиний казначейський рахунок: Наказ Державного казначейства України від 26.06.2002 р. № 122 (у редакції наказу Державного казначейства України від 30.11.2010 р. № 449) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0594-02>. - Назва з екрана
42. Положення про організацію бухгалтерського обліку і звітності про виконання державного та місцевих бюджетів в органах Державної казначейської служби України: Наказ Міністерства фінансів України від 21.10.2013 р. № 885 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1915-13>. - Назва з екрана.
43. Порядок відкриття та закриття рахунків у національній валюті в органах Державної казначейської служби України: Наказ Міністерства фінансів України від 22.06.2012 р. № 758 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1206-12>. - Назва з екрана.
44. Порядок складання фінансової, бюджетної та іншої звітності розпорядниками та одержувачами бюджетних коштів: Наказ Міністерства фінансів України від 24.01.2012 р. № 44 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0196-12>. - Назва з екрана.
45. Порядок казначейського обслуговування державного бюджету за витратами: Наказ Міністерства фінансів України від 24.12.2012 р. № 1407 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/ru/z0130-13>. - Назва з екрана.

46. Порядок казначейського обслуговування доходів та інших надходжень державного бюджету: Наказ Міністерства фінансів України від 29.01.2013 р. № 43 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0291-13>. - Назва з екрана.
47. Порядок казначейського обслуговування клієнтів та інших клієнтів у разі виникнення позаштатних ситуацій: Наказ Державного казначейства України від 22.07.2009 р. № 301 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.treasury.gov.ua/main/uk/publish/category;jsessionid=1D650BDB2FC8A5785C96EEE7F39101DB?cat_id=215061&page=3. – Назва з екрана.
48. Порядок організації роботи апарату Державної казначейської служби України з обслуговування розпорядників бюджетних коштів за принципом "Єдиного вікна": Наказ Державної казначейської служби України від 29.07.2014 р. № 214 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://treasury.gov.ua/main/uk/publish/category?cat_id=215061&page=0. – Назва з екрана.
49. Порядок організації роботи органів Державної казначейської служби України у процесі казначейського обслуговування державного бюджету за витратами: Наказ Державної казначейської служби України від 07.06.2013 р. № 101 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://treasury.gov.ua/main/file/link/317907/file/NAK_101.doc;jsessionid=C062AA787E1CAC0FE3742CC6EB46739A. – Назва з екрана.
50. Порядок повернення коштів, помилково або надміру зарахованих до державного та місцевих бюджетів: Наказ Міністерства фінансів України від 03.09.2013 р. № 787 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1650-13>. - Назва з екрана.
51. Порядок призупинення бюджетних асигнувань: Наказ Міністерства фінансів України від 15.05.2002 р. № 319 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0467-02>. - Назва з екрана.
52. Порядок реєстрації та обліку бюджетних зобов'язань розпорядників бюджетних коштів та одержувачів бюджетних коштів в органах

- Державної казначейської служби України: Наказ Міністерства фінансів України від 02.03.2012 р. № 309 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0419-12>. - Назва з екрана.
53. Порядок складання Протоколу про порушення бюджетного законодавства та форми Протоколу про порушення бюджетного законодавства: Наказ Міністерства фінансів України від 15.11.2010 р. № 1370 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1201-10>. - Назва з екрана.
54. Порядок формування Єдиного реєстру розпорядників бюджетних коштів та одержувачів бюджетних коштів: Наказ Міністерства фінансів України від 22.12.2011 р. № 1691 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0033-12>. - Назва з екрана.
55. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 05.10.2017 р. № 2164-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2164-19>. - Назва з екрана.
56. Про бюджетну класифікацію: Наказ Міністерства фінансів України від 14.01.2011 р. № 11 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z1809-12>. - Назва з екрана.
57. Про введення в промислову експлуатацію модулів ПТК «Клієнт – Казначейства - Казначейство»: Наказ Державної казначейської служби України від 28.12.2015 р. № 381 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: - Назва з екрана.
58. Про Державний бюджет України на 2017 рік: Закон України від 16.01.2014 р. № 719-VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.treasury.gov.ua/main/uk/publish/category/248077>. - Назва з екрана.
59. Про затвердження Інструкції про безготівкові розрахунки в Україні в національній валюті: Постанова Правління Національного банку України від 21.01.2004 р. № 22 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z0377-04>. - Назва з екрана.

60. Про затвердження Порядку виконання рішень про стягнення коштів державного та місцевих бюджетів або боржників: Постанова Кабінету Міністрів України від 03.08.2011 р. № 845 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/845-2011-%D0%BF>. – Назва з екрана.
61. Про затвердження Порядку використання коштів резервного фонду бюджету: Постанова Кабінету Міністрів України від 29.03.2002 р. № 415 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/415-2002-%D0%BF>. – Назва з екрана.
62. Про затвердження Порядку зупинення операцій з бюджетними коштами: Постанова Кабінету Міністрів України від 19.01.2011 р. № 21 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/21-2011-%D0%BF>. – Назва з екрана.
63. Про затвердження Порядку складання, розгляду, затвердження та основних вимог до виконання кошторисів бюджетних установ: Постанова Кабінету Міністрів України від 28.02.2002 р. № 228 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/228-2002-%D0%BF>. – Назва з екрана.
64. Про затвердження Формату та регламенту обміну інформацією між місцевими фінансовими органами та територіальними органами Державного казначейства України: Наказ Міністерства фінансів України від 11.03.2008 р. № 373 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1679-15>. - Назва з екрана.
65. Про здійснення попередньої оплати товарів, робіт і послуг, що закуповуються за бюджетні кошти: Постанова Кабінету Міністрів України від 23.04.2014 р. № 117 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/117-2014-%D0%BF>. – Назва з екрана.
66. Про організацію діяльності Державної казначейської служби України з оприлюднення на єдиному веб-порталі використання публічних коштів інформації про платіжні трансакції на єдиному казначейському рахунку:

Наказ Державної казначейської служби України від 09.09.2015 р. № 244 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.treasury.gov.ua/main/uk/publish/category/250055>. - Назва з екрана.

- 67.Бондарук Т. Концептуальні засади реформування місцевих бюджетів України. Світ фінансів. 2011. Вип. 2. С. 168-171.
- 68.Белоусов О.В. Доходи місцевих бюджетів України: сутність, класифікація, джерела формування та напрями використання. Монографія. - К.: Знання, 2014. - 224 с.
- 69.Кужелєв М.О., Плахотнюк В.В. Формування місцевих бюджетів в умовах фінансової децентралізації. Економічний вісник університету. 2018. Вип. №36/1. С. 302-305.
- 70.Сутність та призначення бюджету. Pidru4niki. URL: https://pidru4niki.com/1376102564008/finansi/sutnist_priznachennya_byudzhetu
- 71.Міністерство Фінансів України. Міністерство Фінансів України. URL: <https://mof.gov.ua/uk/vykonannia-dokhodiv-mistsevykh-biudzhativ>
- 72.Аналіз виконання місцевих бюджетів за I квартал 2023 року. Децентралізація в Україні. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/16638> (дата звернення: 18.12.2023).
- 73.КУЧЕР, Р. О. МІСЦЕВІ БЮДЖЕТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ПРОБЛЕМИ І ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ. ЗБІРНИК ТЕЗ, 126.
- 74.СІНЬКЕВИЧ, Тетяна Віталіївна; НЕВМЕРЖИЦЬКА, С. М. Проблеми та перспективи розвитку місцевого самоврядування в Україні. In: Сучасні аспекти модернізації науки: стан, проблеми, тенденції розвитку. Громадська наукова організація" Всеукраїнська асамблея докторів наук з державного управління", 2023.
- 75.ЛИТВИНЧУК, О. П. ФОРМУВАННЯ ДОХОДІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ: ПРОБЛЕМИ ТА СПОСОБИ ЇХ РОЗВ'ЯЗАННЯ. Рекомендовано до друку вченою радою факультету управління,

економіки та права Львівського національного університету природокористування, протокол № 6 від 28.02. 2023 р., 238.

76. ЧУБАРЬ, С. С. ШЛЯХИ ДОДАТКОВИХ НАДХОДЖЕНЬ ДО МІСЦЕВОГО БЮДЖЕТУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ. МУНІЦИПАЛЬНА РЕФОРМА В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ: ПОЗИЦІЯ ВЛАДИ, НАУКОВЦІВ, ПРОФСПЛОК ТА ГРОМАДСЬКОСТІ (м. Київ, 25 серпня 2023 р.), 2023, 281.
77. Іванович; ОЛЬХОВЕЦЬ, Софія Максимівна. Закордонний досвід у вирішенні проблем місцевого оподаткування. 2022.
78. Про Державний бюджет України на 2000 рік. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1458-14#Text> (дата звернення: 29.11.2023).
79. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21.05.1997 №280/97-ВР
80. Бюджетний кодекс України. Відомості Верховної Ради України, 2001.
81. OECD (2022). Fiscal Decentralisation in Transition Economies. Paris: OECD Publishing.
82. U-LEAD з Європою. Аналітичний звіт про стан децентралізації в Україні. Київ, 2023.
83. Міністерство фінансів України. Звіт про виконання місцевих бюджетів за 2023 рік. [Електронний ресурс]: <https://mof.gov.ua>
84. Децентралізація: Казначейське обслуговування місцевих бюджетів - експертне роз'яснення новацій лютого 2023 року - Житомирська обласна військова адміністрація. Житомирська обласна військова адміністрація. URL: <https://oda.zht.gov.ua/news/detsentralizatsiya-kaznachejske-obslugovuvannya-mistsevyh-byudzhativ-ekspertne-roz-yasnennya-novatsij-lyutogo-2023-roku/>
85. Децентралізація в Україні. Децентралізація в Україні. URL: <https://decentralization.gov.ua/> (дата звернення: 29.11.2023).

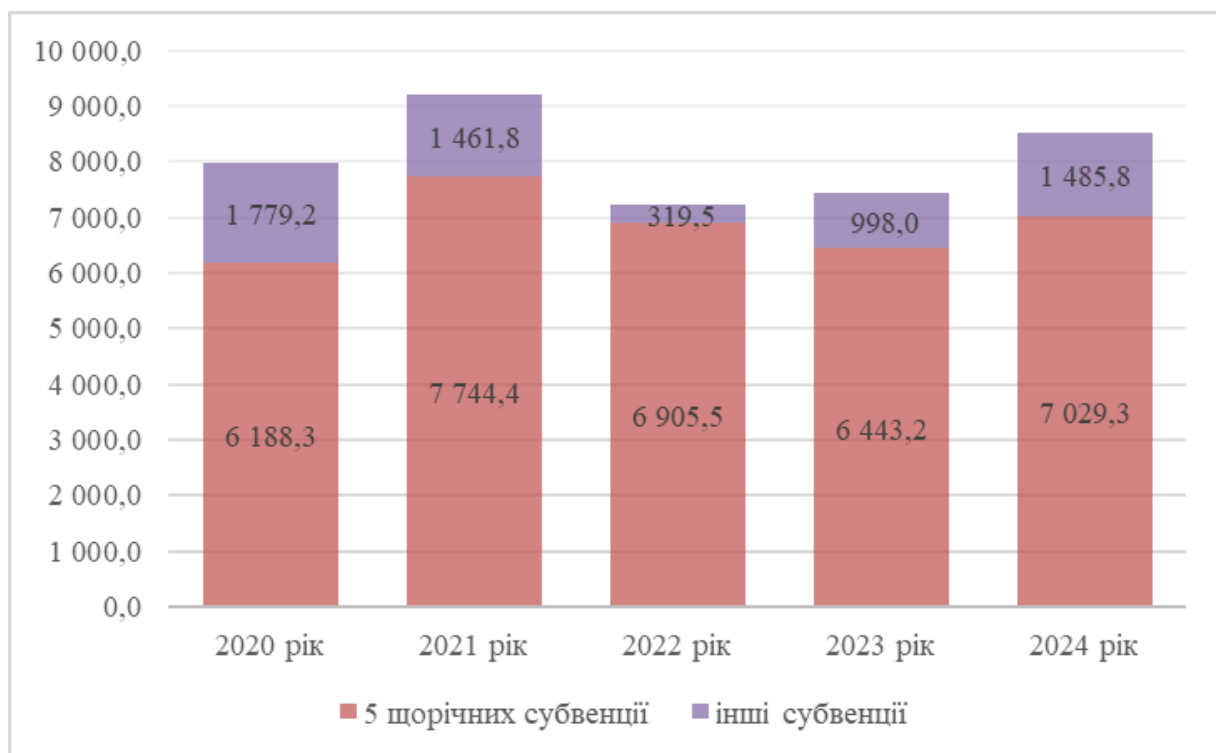
86. Конституція України : від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР : станом на 1 січ. 2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (дата звернення: 29.11.2023)
87. Бюджетний кодекс України : Кодекс України від 08.07.2010 р. № 2456-VI : станом на 19 листоп. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text> (дата звернення: 29.11.2023)
88. Про затвердження Положення про Державну казначейську службу України : Постанова Каб. Міністрів України від 15.04.2015 р. № 215 : станом на 1 квіт. 2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/215-2015-п#Text> (дата звернення: 29.11.2023).
89. Про затвердження Порядку формування Єдиного реєстру розпорядників бюджетних коштів та одержувачів бюджетних коштів : Наказ М-ва фінансів України від 22.12.2011 р. № 1691 : станом на 11 черв. 2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0033-12#Text> (дата звернення: 29.11.2023).
90. Магдебурзьке право в Україні. Studies. URL: <https://studies.in.ua/shpora-hukr/274-18-magdeburzke-pravo-na-ukrayinskih-zemlyah.html> (дата звернення: 29.11.2023).
91. Учасники проєктів Вікімедіа. Київ у литовсько-польську добу – Вікіпедія. Вікіпедія. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Київ_у_литовсько-польську_добу (дата звернення: 29.11.2023).
92. Суспільний і державний лад Гетьманщини у др. пол. XVII ст. - XVIII ст. Studies. URL: <https://studies.in.ua/idpy/4011-susplniy-derzhavniy-lad-getmanschini-u-dr-pol-xvii-st-hv-st.html> (дата звернення: 29.11.2023).
93. КАЗЕННА ПАЛАТА. Електронна бібліотека | Інститут історії України. URL: http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?&I21DBN=EIU&P21DBN=EIU&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=eiu_all&C21COM=S&S2

1CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=TRN=&S21COLORTERMS=0&S21STR=Kazena_palata (дата звернення: 29.11.2023).

94. Council of Europe. Local and regional democracy in Europe. Strasbourg, 2022.
95. OECD. Revenue Statistics in Africa and Europe 2023. Paris, 2023
96. Council of Europe. Local and regional democracy in Europe. Strasbourg: CoE Publishing, 2022.
97. OECD. Revenue Statistics 2023. Paris: OECD Publishing, 2023.
98. European Committee of the Regions. Division of Powers and Revenues. Brussels, 2021.
99. Мінфін України. Звіт про стан місцевих фінансів 2023. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mof.gov.ua>

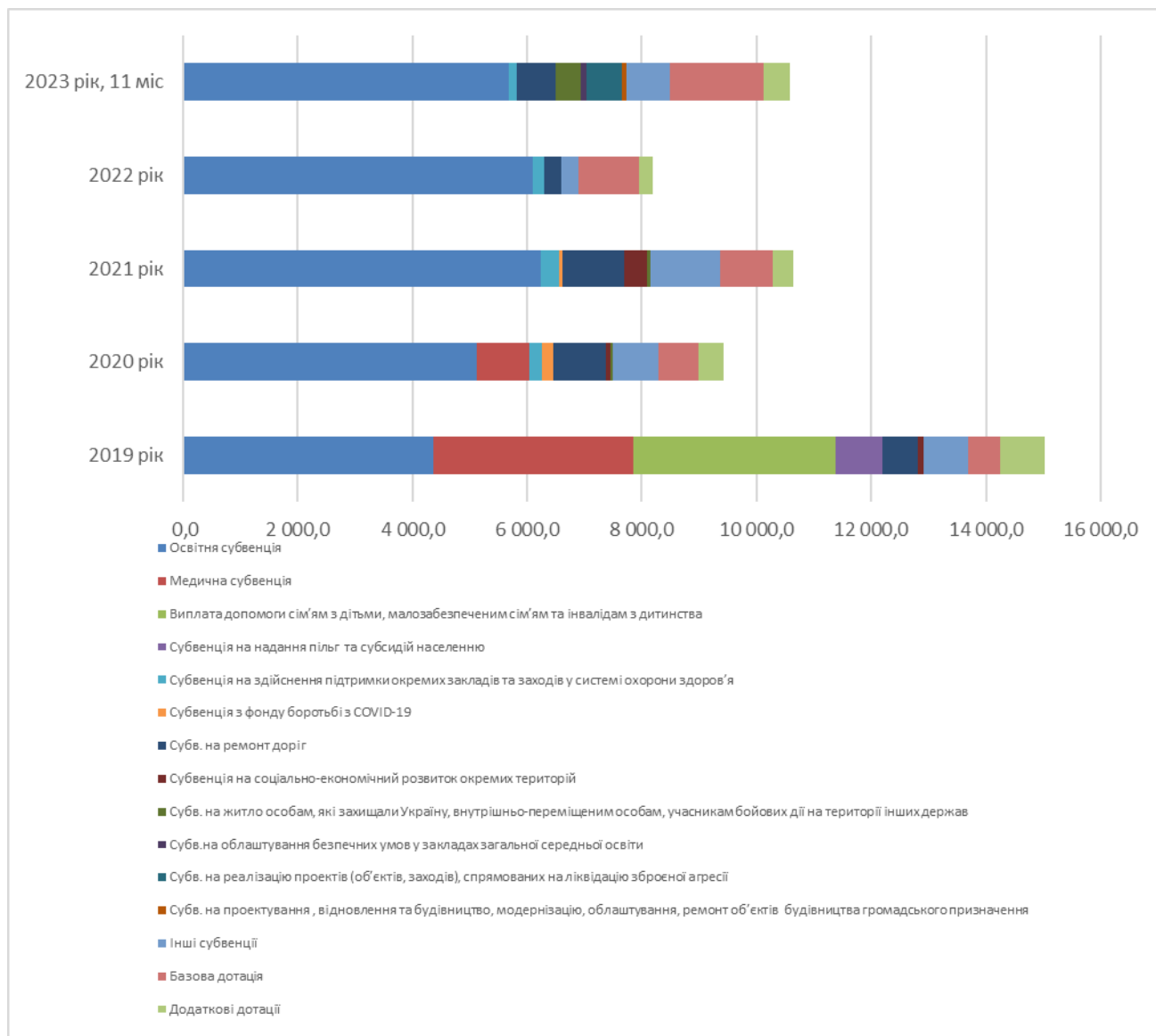
ДОДАТКИ

Додаток А

Додаток В

Структура міжбюджетних трансфертів з державного бюджету місцевим бюджетам Одеської області за 2019-2023 роки, млн.грн

Додаток В

Інформація		
щодо надходжень податкових платежів		
до Державного бюджету України		
в розрізі регіонів		
Назва регіону	Код регіону	надійшло тис. грн.
1	2	3
ВІННИЦЬКА	2	14 917 391,3
ВОЛИНСЬКА	3	9 903 702,0
ДНІПРОПЕТРОВСЬКА	4	51 689 296,4
ДОНЕЦЬКА	5	14 361 396,9
ЖИТОМИРСЬКА	6	14 903 407,2
ЗАКАРПАТСЬКА	7	8 829 133,2
ЗАПОРІЗЬКА	8	11 819 109,1
ІВАНО-ФРАНКІВСЬКА	9	13 611 792,8
КИЇВСЬКА	10	34 678 772,7
КІРОВОГРАДСЬКА	11	8 082 648,7
ЛУГАНСЬКА	12	1 134 744,4
ЛЬВІВСЬКА	13	37 270 293,0
МИКОЛАЇВСЬКА	14	12 560 001,2
ОДЕСЬКА	15	28 571 945,8